

NAGY-ALBÁNIA: RÉGI ÁLOM VAGY VALÓSÁG?

Jelige:

TTT444

Budapest

2022. 03. 30.

Tartalomjegyzék

1	Bevezetés	1
2	Módszertan.....	2
3	Történelmi előzmények.....	3
4	Albánia álláspontja az egyesülésről	10
5	Koszovó álláspontja az egyesülésről	18
6	Észak-Macedónia potenciális szétesésének a lehetősége.....	27
7	A nagyhatalmak álláspontjai.....	31
8	Következtetések	35
	Felhasznált irodalom	37
	Mellékletek.....	43

1 Bevezetés

Az ember azt gondolná, hogy rengetegen foglalkoznak Magyarországon Albániával és Koszovóval a földrajzi közelségük miatt, de ez a feltételezés téves. A koszovói háború végével a térség feledésbe merült, Magyarországot már nem fenyegette közvetlen veszély, így számos kutató kezdett el más régióval foglalkozni. A térség azóta csak egyszer, 2008-ban került a figyelem középpontjába, amikor Koszovó egyoldalúan kikiáltotta függetlenségét. Azóta a háttérbe szorult, pedig a Nyugat-Balkán történései jelentős hatással vannak Magyarországra. Korábbi tanulmányaim folyamán már foglalkoztam Albániával, írtam TDK dolgozatot a rendszerváltásról és következményeiről, szakdolgozatom pedig Albánia európai integrációjáról szólt. Ezzel a kérdéskörrel kicsit kibővítem a kutatási témámat, hiszen itt nem Albánia, hanem az albán-lakta területek vannak a középpontban, amely egy szélesebb kör. A Nagy-Albánia törekvéssel röviden már foglalkoztam szakdolgozatomban, viszont úgy ítélt meg, hogy ez egy olyan kérdés, melybe érdemes komolyabban elmélyülni és hosszabban kutatni róla, hiszen előkerül mindennapjainkban.

Dolgozatomban Nagy-Albánia lehetséges megalakulásáról írok. Nagy-Albánia egy koncepció, egy elképzelés, Albánia és a szomszédos országok albán lakta területei egy államot alkotnának. Hogy miért fontos ezzel foglalkozni? Az országok politikai vezetői egyre gyakrabban emlegetik a lehetséges egyesülést, illetve egy szavazást az egyesülésről. Mindez kihat a régió szomszédosági kapcsolataira, európai integrációjára, a nemzetközi kapcsolatok alakulására, továbbá társadalmi, gazdasági és biztonságpolitikai vonulata is van.

Lehetséges-e az, hogy a két ország, Koszovó és Albánia egyesüljön a 21. században? Koszovó egyáltalán szuverén nemzetállamnak számít-e? Milyen következményekkel járhat az uniójuk? Mi a helyzet Észak-Macedóniával, ahol szintén nagy számú albán kisebbség él? Mi lenne a szomszédos államok, kiemelten Szerbia szerepe a történetekben? Kirobbanhat-e egy újabb háború a Balkán-félszigeten? A nagyhatalmak támogatják vagy ellenzik az egyesülést? Írásomban többek között ezen kérdésekre keresem a választ.

A dolgozatban egyaránt bemutatom Albánia, Koszovó és Észak-Macedónia álláspontjait az egyesülésről, illetve a véleményük változásának a folyamatát. Időrendi sorrendben haladok a fejezetekben, és minden állam esetében írok az európai uniós csatlakozás menetéről és jelenlegi állásáról. A dolgozatban megfigyelhető lesz, hogy az uniós csatlakozási folyamatok alakulása hogyan befolyásolja a Nagy-Albánia törekvést a különböző államokban.

Dolgozatom a következő hipotézisen alapul: Albánia és Koszovó folytatni fogja a közeledést a következő években, de egyesülni, egy állammá válni nem fognak. Az államoknak az EU csatlakozás az elsődleges, így míg arra van esély, addig az egyesülés háttérbe szorul. Nagy-Albánia belátható időn belül nem fog megvalósulni, túl veszélyes maga a kezdeményezés, felborítaná az egyébként is ingatag békét a régióban. A határváltoztatás olyan konfliktusokat szülhetne, mely az egyik félnek sem érné meg. Annak ellenére, hogy mindkét állam vezetői időről időre felemlégetik az uniót, túl kockázatos lenne az egyesülés.

2 Módszertan

Nagy-Albániát többféleképpen is lehet értelmezni, számos térkép létezik a lehetséges határokról. A legszerényebb elképzelésben Nagy-Albánia annyit tesz ki, hogy Albánia egyesülne Koszovóval, vagy csak Koszovó albán-lakta területeivel, a legtágabb értelemben pedig a környező országok összes albán-lakta területeinek Albániával való egyesítését jelentené. Ez alapján Nagy-Albánia magában foglalná egész Albániát, Koszovót, valamint Szerbia, Észak-Macedónia, Görögország és Montenegró egy részét. A mellékelt térképen látszódnak Nagy-Albánia lehetséges legnagyobb kiterjedésének a határai, valamint az albán-lakta területek. Annak a valószínűsége, hogy Nagy-Albánia az „álomhatárok” alapján jöjjön létre, vagyis a lehető legnagyobb kiterjedéssel, megközelíti a nullát. Írásomban tehát, amikor a Nagy-Albánia törekvésről írok, a szűkebb körben értelmezett albán-lakta területek egyesítésére gondolok, értvén itt Albániát, Koszovót, valamint Észak-Macedónia egy részét. A többi szomszédos államban is található albán kisebbség, de számuk meg sem közelíti az előbb említetteket. A dolgozatban Koszovót önálló államként kezelem széleskörű nemzetközi elismertsége miatt, illetve, mert hazánk is akként kezeli.

Írásomban a három ország vezetőségének és társadalmának az álláspontjait, illetve az álláspontjainak változását fogom megvizsgálni annak érdekében, hogy egy átfogó képet kapjak a jelenlegi állapotokról. A Történelmi előzmények fejezetnél még széleskörűen használok fel magyar és idegen nyelvű szakirodalmat, de az egyéni ország-elemzéseknél elsősorban internetes forrásokat használok, melyek segítségével elemezhetem a politikusok és vezetők véleményét, illetve a hozzáállások változását.

Mind a liberális, mind a realista iskola elemei megjelennek a dolgozatban, hiszen ezek az államok viselkedésében is változnak, ahogy közeledünk a jelenhez. Megfigyelhető lesz a váltás a liberális szemléletről a realista irányába, ahogy a nemzetközi szervezetekhez (EU-hoz) való csatlakozási vágy finoman elhalványul és olyan törekvések lépnek a helyébe, melyeket a realista iskola ír le. Ahogy közeledünk jelenünkhöz, egyre inkább középpontba kerülnek az

államok, hogy valójában ők a nemzetközi környezet igazi szereplői. Félreértés ne essék, az Európai Unió szerepét és erejét senki nem kérdőjelezi meg, de mégis látható lesz egy elmozdulás a realista irányba a liberalizmusból, ahol a nemzetközi szervezetekhez való csatlakozás és az ez általi interdependenciából született békében való lét a cél.

3 Történelmi előzmények

A közel hatmillió főt számláló albán nép csupán 55 százaléka él Albániában,¹ tehát milliók élnek külföldön, elsősorban a szomszédos országokban, a határhoz közel. A Nagy-Albánia törekvés megértéséhez feltétlenül meg kell vizsgálni a történelmi előzményeket, hiszen a jelenlegi helyzet kialakulásának megértése kulcsfontosságú a jövő lehetséges kimeneteleinek a megjósolása kapcsán.

Az albán nép az illírek leszármazottjai, és évszázadokig csak a családi-törzsi szerveződés volt az összetartó erő. A 6. századtól kezdték el őket „albánoknak” nevezni, elsősorban a mai Albánia és Koszovó területén éltek.² A török uralom alatt a nemzeti öntudat késve alakult ki a többi balkáni nemzethez képest, hisz az albánokat széthúzta a törzsi berendezkedés és a nyelvi különbségek (északon a geg, délen a toszk nyelvjárás a jellemző).³

A Nagy-Albánia törekvés megjelenését legtöbbször 1912-1913 környékére teszik, miután Albánia létrejött, mint önálló, független állam, de néhányan egészen a Prizreni Ligáig vezetik vissza. A Prizreni Liga 1878-ben alakult meg annak érdekében, hogy az albán lakta területeket egy vilajetté alakítsa az Oszmán Birodalmon belül. 1881-ben a Ligát megsemmisítették, de a harc az albán-lakta területek egyesítése érdekében tovább folytatódott.

A 19. század végén – 20. század elején az Oszmán Birodalom hanyatlása egyre nagyobb mértéket öltött, a Balkánon elterjedt a nacionalizmus, egyre több volt a felkelés: 1910-ben a mai Koszovó területén és Albánia északi vidékein, majd 1912-ben Skopjében és Vlorában is gyakoriak voltak a megmozdulások.⁴ (A nacionalizmus egyik jele volt az egyesített albán ábécé, melyet 1908-ban Bitolában, a mai Észak-Macedónia⁵ területén fekvő városban készítettek el.)⁶ 1912 márciusában a balkáni államok összefogtak a szabadságuk érdekében.⁷ Az utolsó csapás az oszmánokra az 1912 októberében kitört balkáni háború alatt történt, amikor a görögök, a

¹ KOCSIS Károly (2001): Az albán kérdés etnikai és politikai földrajzi háttere. *Földrajzi Értesítő*, 50. évf. 1-4 füzet. 162. o.

² RÉTI György (2000): *Albánia Sorsfordulói*. Budapest, Aula Kiadó. 17. o.

³ SZILVÁGYI Tibor (2000): A Nagy-Albánia-eszmerendszer múltja és jelene. *Hadtudomány*, 10. évf. 2. sz. 28. o.

⁴ RÉTI (2000): *i. m.* 35-36. o.

⁵ Észak-Macedónia hivatalosan megváltoztatta a nevét 2019-ben Macedóniáról, a Görögországgal folytatott névvitát követően. Az ország „Macedónia” névvel kiáltotta ki a függetlenségét 1991-ben, így huszonnyolc éven át tartott a vita, emiatt nem haladt sokáig például a NATO és az EU csatlakozása.

⁶ Uo. 372. o.

⁷ VICKERS, Miranda (2001): *The Albanians: A Modern History*. London, I. B. Tauris. 66. o.

szerbek, a montenegróiak és a bolgárok kiűzték őket egészen a Boszporuszig.⁸ A balkáni háború során Albániát elfoglalták a Balkán-szövetség országai, de végül Albánia kikiáltotta függetlenségét.

Albánia 1912. november 28-án lett független állam. Az albán állam jövőjéről az 1912 decemberében, a londoni nagyköveti konferencián döntöttek, mely egyúttal lezárta az első balkáni háborút is. Az akkori nagyhatalmak (köztük az Osztrák–Magyar Monarchia is) döntöttek a Balkán sorsáról, az adott államok vezetőinek a beleszólása nélkül. Albánia függetlenségét elismerték a nagyhatalmak, viszont a határait nem az etnikai összetételnek megfelelően húzták meg: a Balkán-szövetség államai több, nagy kiterjedésű albán-lakta területet is kaptak, így az albánok több, mint fele a szomszédos államokba került.⁹ A határokat az 1913-as firenzei jegyzőkönyv rögzítette, melyek napjainkban is érvényesek.¹⁰ Az a tény, hogy Albániát elismerték független államként, és nem vettek el tőle még több területet, nagy részben köszönhető az Osztrák–Magyar Monarchiának. Akkoriban egyre jobban kiéleződött az osztrák-magyar–szerb ellenállás, így Szerbia megfékezése érdekében vált szükségessé az önálló Albánia támogatása.¹¹

A második balkáni háború és az első világháború során Albánia nem rendelkezett ütőképessé hadsereggel, nem tudta a szomszédos országok által uralt albán-lakta területeket elfoglalni. Az albánok egyébként örömmel fogadták 1914-ben az Osztrák–Magyar Monarchia hadüzenetét Szerbia ellen, hisz remélték, hogy majd segítenek nekik Szerbia és Montenegró megállításában, hogy azok ne foglalhassanak el további területeket.¹² Albánia készen állt az Antant oldalán harcolni, ha biztosították volna függetlenségét és Koszovó visszacsatolását, de ebbe Szerbia nem ment bele, úgyhogy Koszovó területén összecsaptak a szerbek és az albánok.¹³ Albániában ekkor nem volt stabil kormány, a nagyhatalmak által kinevezett Wilhelm zu Wied (I. Vilmos) fejedelem fél éves uralkodását követően, az albán nép tiltakozása miatt elmenekült az országból.¹⁴ 1915-ben a nyugati hatalmak felosztották Albániát Görögország és Olaszország között, de a területen szerbek, montenegróiak és osztrák–magyarok is harcoltak tovább, majd a bolgárok is csatlakoztak hozzájuk. A háború végén elsősorban az olasz erők üzték ki a többi ország seregeit a térségből.

⁸ RÉTI (2000): *i. m.* 36. o.

⁹ VICKERS (2001): *i. m.* 70. o.

¹⁰ RÉTI (2000): *i. m.* 41. o.

¹¹ JUDAH, Tim (2008): *Kosovo: What Everyone Needs to Know*. New York, Oxford University Press. 38-39. o.

¹² VICKERS (2001): *i. m.* 86. o.

¹³ Uo.

¹⁴ RÉTI (2000): *i. m.* 41-42. o.

A háború után Albánia igen sebezhető pozícióban volt, hiszen stabil kormányzattal még mindig nem rendelkezett, és a szomszédos országok pedig területeket követeltek. 1918-ban, Shkodrában stabil formát öltött a Koszovó Bizottság,¹⁵ amely más felállásban már 1915 óta működött. A Bizottságnak az volt a célja, hogy kampányoljon a Londoni Konferencia által meghatározott határok ellen, illetve Koszovó és az albán-lakta területek felszabadítása, valamint egyesítése érdekében.¹⁶ A párizsi konferencián az albánok képviseltették magukat és követelték a területek egyesítését, de nem jártak sikerrel. 1919-ben Lushnja városában összehívtak egy nemzeti konferenciát és létrehozták az Ideiglenes Kormányzó Tanácsot. Ennek az volt a célja, hogy az állam ne hulljon szét, illetve, hogy kiűzzék az olaszokat a területről, ami végül az év szeptemberében meg is történt.¹⁷ Párizsban mindeközben Koszovót a Szerb-Horvát-Szlovén Királysághoz (a későbbi Jugoszláviához) csatolták, Görögország pedig déli területeket kapott Albániától. A koszovói albánok ezt nem fogadták el, és beadtak egy petíciót 1921-ben a Nemzetek Szövetségének, hogy egyesítsék Koszovót Albániával. Mivel az Antant hatalmak Szerbia oldalán álltak, így a kérelmek nem találtak meghallgatásra.¹⁸ A balkáni határokról olyan hatalmak döntöttek, akiket hidegen hagytak a területek etnikai összetételei. Már az is csodaszámba ment, hogy Albániát elismerték független államként, miközben könnyedén előfordulhatott volna, hogy a teljes területét felosztják Olaszország, Görögország és Szerbia között.

Albániában az Ideiglenes Kormányzó Tanács kinevezte Ahmet Zogut¹⁹ először belügyminiszternek, majd 1922-ben miniszterelnöknek. Zogu elsősorban egy stabil Albániát akart létrehozni, csak utána kívánt foglalkozni az irredentizmussal.²⁰ 1925-ben köztársasági elnök lett, majd a fasiszta Olaszország támogatásával 1928-ban királlyá koronáztatta magát. Zogu jó kapcsolatot ápolt Jugoszláviával, így többek közt azon is dolgozott, hogy lecsökkentse a Koszovó Bizottság mozgásterét.²¹ Az olasz közeledés 1925-ben vette kezdetét, amely először gazdasági indíttatású volt, majd katonai irányt vett. Míg Albánia olasz segítséggel fejlődésnek indult, Koszovó helyzete egyre csak romlott. Az első világháború alatt és után a szerbek elnyomták a koszovói albánokat. A nagyszerb eszme volt az uralkodó, az albánoknak az összes többi kisebbségnél rosszabb volt a helyzetük. Sokuktól elvették a földeket, betiltották az albán

¹⁵ RÉTI (2000): i. m. 317. o.

¹⁶ VICKERS, Miranda (1998): *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo*. New York, Columbia University Press. 93. o.

¹⁷ VICKERS (2001): i. m. 94-95. o.

¹⁸ Uo. 97. o.

¹⁹ Ahmet Zogu kapcsán magyar kötődés felesége, Apponyi Geraldine grófnő. 1938-ban házasodtak össze, egy gyermekük született, Leka Zogu 1939-ben.

²⁰ Uo. 104. o.

²¹ Uo. 117. o.

nyelvű oktatást és úgy osztották föl a körzeteket, hogy ne lehessenek többségben.²² A koszovói albánok egy jelentős része asszimilálódás helyett inkább emigrált. A távozásuk következtében keletkezett vákuumot szerbekkel töltötték fel.²³

Az 1930-as évek elején tovább folytatódott az albán–olasz közeledés, Olaszország egyre nagyobb befolyással rendelkezett az ország felett. 1933-ban meggyilkolták a Koszovó Bizottság vezetőségének utolsó tagját is, így az unió létrehozásának lehetősége teljesen háttérbe szorult.²⁴ 1939-ben Olaszország megszállta Albániát, a király elmenekült és III. Viktor Emánuel lett az új uralkodó. Létrejött az Albán Fasiszta Párt, ami eleiben elég népszerű volt, hiszen Olaszország által Albánia elkezdte visszafoglalni az albán-lakta területeket. Először Görögország északi tartományát, Epirus-t foglalták el, majd Koszovót is Albániához csatolták. Hiszen az olaszok megígérték az albánoknak, hogyha mellettük harcolnak, akkor megszerzik Koszovót, és így is történt.²⁵ Az 1941-es német-olasz egyezmény előírta Nagy-Albánia létrehozását, ami azt jelentette, hogy Albánia albán-lakta területekkel gazdagodik – Jugoszláviától és Görögországtól egyaránt.²⁶ Az olaszok által elfoglalt Albánia nemcsak Koszovót szerezte vissza, de bizonyos területeket még Montenegrótól és Észak-Macedóniától is megkapott.

Koszovóban megkezdődött az albán-nyelvű közigazgatás kiépítése, iskolákat, rendőrséget és médiát is létrehoztak. Megkezdték a szerbek és montenegróiak deportálását, Olaszországra pedig nem megszállóként, hanem felszabadítóként tekintettek. Albániában viszont nem élveztek ilyen nagy támogatást az olaszok. Az Albán Kommunista Párt a világháború alatt kezdett megerősödni, majd a párt élén álló Enver Hoxha vezette a partizán mozgalmat az olaszok és a németek ellen. 1943-ban az albán és a jugoszláv kommunisták együtt harcoltak a tengelyhatalmak ellen, és csak a háború után kívántak Koszovó sorsáról dönteni.²⁷ Josip Broz Tito, a jugoszláv kommunisták, később Jugoszlávia vezetője azonban meggondolta magát, nem akarta átadni Koszovót Albániának. Albánia erre nem tudott megfelelő módon reagálni, hiszen belső gondokkal küzdött, 1943 nyarán már a polgárháború szélén állt.

A jugoszlávok a háború vége felé Albániát túl gyengének gondolták az önálló működéshez, úgyhogy tervbe vették Albánia Jugoszláviához való csatolását, a hetedik tagköztársaság létrehozását. A nacionalista Enver Hoxha ebbe nem egyezett bele. 1944-ben a németek

²² RÉTI (2000): *i. m.* 316. o.

²³ VICKERS (2001): *i. m.* 127. o.

²⁴ VICKERS (1998): *i. m.* 100. o.

²⁵ RÉTI (2000): *i. m.* 67. o.

²⁶ VICKERS (2001): *i. m.* 144. o.

²⁷ Uo. 152-153. o.

kivonultak, és Hoxha teljes mértékben kezébe vette az irányítást: 1946-ban kikiáltotta az Albán Népköztársaságot, és ezzel kezdetét vette a diktatúra.

Hoxha közel negyven éves uralkodása alatt a Nagy-Albánia törekvés teljesen háttérbe szorult. 1944 és 1948 között még ugyan Jugoszláviával egész szoros kapcsolatot ápolt az állam, de azt követően megszűnt minden kommunikáció a két fél között. Albánia a következő évtizedekben szinte teljesen elzárkózott a külvilágtól,²⁸ a szomszédos államokban lévő albán-lakta területekkel nem is törődve.

A kommunista uralom első két évtizede Koszovóban borús időszak volt, hisz míg Jugoszlávia egyéb részein valamennyire támogatták a rezsimet, itt ez nem volt jellemző.²⁹ Az 1960-as évektől kezdve viszont egyre kedvezőbb lett a helyzet: először a koszovói körzetből autonóm tartomány lett, az albánok elnyomása enyhébb lett, és ezt ki is használták: megkezdődött Koszovó albánosítása. Ekkor volt az első igazi próbálkozás Koszovó elszakítására Szerbiától, hogy egyenlővé váljon a másik hat tagállammal. Ezt elutasították. A hetvenes éveket nevezik aranykornak a koszovói albánok történetében.³⁰ A gyermekeket már taníthatták albán nyelven, a demográfiai összetétel változott: nőtt az albán népesség, közben a szerbek száma a tartományban lecsökkent. 1974-ben az új jugoszláv alkotmány alapján Koszovó még mindig Szerbia részének számított, viszont már széleskörű autonómiával rendelkezett. Ekkor tulajdonképpen már az albánok vezették Koszovót, de még mindig zavaró tényező volt, hogy nem tudtak elszakadni Szerbiától. Tito 1980-as halála jelentette Jugoszlávia végének a kezdetét. A következő évben kezdődtek a tüntetések, olyan szlogenekkel is, mint az „Albánok vagyunk, nem jugoszlávok!”, illetve „Egyesített Albániát akarunk!”.³¹ A tüntetést leverték, de a folyamatot már nem lehetett megállítani. Ekkor már sokkal alacsonyabb volt a szerbek aránya a térségben, mint a második világháború végén, már csak egy kis létszámú kisebbséget alkottak. Sokszorosára nőtt a fegyveres konfliktus kitörésének az esélye, mikor 1989-ben Slobodan Milošević eltörölte Koszovó autonómiáját.³² Milošević tettei hatására egyre erősödött a nacionalizmus a jugoszláv tagállamokban, aminek a végeredménye a függetlenségek kikiáltása lett. 1991-ben Észak-Macedónia, Horvátország és Szlovénia kiáltotta ki a függetlenségét, majd az 1995-ös békét követően Bosznia-Hercegovina is azzá vált. A koszovói albánok a szerb túlerő ellenében, a nemzetközi támogatásban bízva kikiáltották a független Koszovói Köztársaságot,

²⁸ Jugoszlávia után Albániának még két partnere volt a hidegháború alatt: a Szovjetunió, majd a szovjet-kínai szakítást követően Kína. Mao halála után Albánia teljesen elzárkózott a külvilágtól, egészen 1985-ig.

²⁹ JUDAH (2008): i. m. 51. o.

³⁰ Uo. 55. o.

³¹ Uo. 58. o.

³² RÉTI (2000): i. m. 329. o.

és 1992-ben elnökválasztást tartottak, melyet Ibrahim Rugova nyert, a Koszovói Demokratikus Liga (LDK) élén. Szerbia, annak ellenére, hogy az 1991-ben kitört délszláv háborúval volt elsősorban elfoglalva, jogi eszközökkel véget vetett a koszovói függetlenedési törekvéseknek, és Rugovát száműzték.³³ (Albánia egyébként 1991-ben, egyedüli államként ismerte el a Koszovói Köztársaságot.)³⁴ A koszovói albánok felháborodással fogadták a daytoni békét, hiszen az egyáltalán nem foglalkozott a koszovói kérdéssel. Az 1998-ban kitört koszovói háború a koszovói albánok alkotta Koszovó Felszabadító Hadsereg (UCK) és a jugoszláv (szerb) erők közt folyt. Az UCK már 1996-tól élvezte Tirana támogatását, de az igazi nagy fordulat történetükben 1997-ben következett be, amikor Albánia összeomlását követően rengeteg könnyűfegyverhez jutottak.³⁵ A háború 1999-ben ért véget a Katonai Technikai Megállapodással, majd megjelent az ENSZ BT 1244-es számú határozata, mely rögzíti Koszovó státuszát. A határozat alapján Koszovó nemzetközi protektorátus alá kerül, viszont továbbra is Szerbia részének számít.

Koszovó 2008-ban kiáltotta ki függetlenségét, mely nagy felháborodást keltett a szerbek körében, Albánia viszont ünnepelt, az elsők között ismerte el az önállóságát. Koszovó függetlensége azóta is kérdéses, de a Nemzetközi Bíróság tanácsadó véleménye alapján a függetlenség ily módon történő kinyilvánítása nem ütközik a nemzetközi jogba.

Koszovón kívül még Észak-Macedóniában élnek nagyobb számban albánok, bár közel sem annyian. Az albán népesség a népszámlálások alapján 1953 óta folyamatosan nő a területen, és míg a 20. század közepén csak a népesség 12,46 százalékát tette ki (162 524 fő), 2002-ben már a lakosság 25,17 százaléka volt albán (509 083 fő).³⁶ Az észak-macedóniai albánoknak kedvezőbb helyzetük volt a jugoszláv idők alatt, mint a koszovói albánoknak. Észak-Macedónia 1946-os alkotmánya kimondta, hogy a nemzeti kisebbségeknek joguk van a kulturális fejlődéshez és a nyelvhasználathoz, az 1963-as pedig azt, hogy a kisebbségek minden tekintetben egyenlőek az észak-macedónokkal.³⁷

³³ KOVÁCS Zoltán (2018): *Koszovó államiségének létrejötte, valamint annak regionális és globális következményei*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem. 39. o.

³⁴ RÉTI (2000): i. m. 348. o.

³⁵ JUHÁSZ István et. al. (2000): *Koszovó – Egy válság anatómiája*. Budapest, Osiris Kiadó. 86-88. o.

³⁶ HÁRY Szabolcs (2008): Macedónia Népszámlálások főbb jellemzői. In: TÓTH József – DÖVÉNYI Zoltán – PAP Norbert (szerk.): *Balkán Füzetek*. Pécs, PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központ. 45. o.

³⁷ HÁRY Szabolcs – M. CSISZÁR Zsuzsa (2008): Az Albán Kisebbség és Oktatása Macedóniában. In: TÓTH József – DÖVÉNYI Zoltán – PAP Norbert (szerk.): *Balkán Füzetek*. Pécs, PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központ. 62. o.

Észak-Macedónia 1991. szeptember 7-én kiáltotta ki függetlenségét Jugoszláviától. Az 1991-es alkotmány alapján a kisebbségeknek joguk volt saját identitásuk kifejezésére, megőrzésére és nyelvük oktatására. Az albánok azonban ennél többet akartak: 1992-ben, a koszovói népszavazás mintájára az észak-macedóniai albánok is népszavazást tartottak a területi autonómiáról, melyet Szkopje illegálisnak tekintett.³⁸ A következő évben albán politikusok összeesküvést szerveztek az albánok-lakta terület elszakítása érdekében, de leleplezték őket.³⁹ Annak ellenére, hogy az albánok reprezentálva voltak az észak-macedón parlamentben és széleskörű jogokkal rendelkeztek, a koszovói események hatására Észak-Macedónia területén is kitört a konfliktus 2001-ben. A Nemzeti Felszabadító Hadsereg (*National Liberation Army* – NLA) vélhetően a Koszovó Felszabadító Hadsereg mintájára jött létre, és hivatalosan a célja az egyenlő jogok elérése volt. Az észak-macedónok viszont attól tartottak, hogy a mozgalom el akarja szakítani Észak-Macedónia albán-lakta területeit és hozzá akarja csatolni Albániához. 2001 elején az albán felkelők rátámadtak az észak-macedón rendőrörsökre, a konfliktus augusztusig tartott és az ohridi egyezmény vetett neki véget. Az egyezmény alapján az észak-macedón az ország hivatalos nyelve, de bármely nyelv, melyet a lakosság legalább 20 százaléka beszél, szintén azzá válik. Ezen kívül az albánok szempontjából fontos, hogy a rendőri erők összetételét is megváltoztatták, nőtt az albán reprezentáció.⁴⁰

A 2002-es észak-macedóniai népszámlálás alapján az albánok kicsit több, mint 25 százalékát alkotják a 2.022.547 fős lakosságnak. Az ott élő albánok az eredmény közzététele után azt állították, hogy a lakosság 35-40 százalékát teszik ki, de ez valószínűleg túlzó arány. Ugyanakkor a censusban csak a legalisan ott élő albánokat számolták, így nagy valószínűséggel a valós arány ténylegesen nagyobb.⁴¹

Ezzel el is érünk jelenünkhöz. Albánia független állam, a diktatúra nyomait a mai napig magán viseli, de dolgozik a demokrácia és a jogállamiság bebetonozásán. Koszovót számos állam elismeri független nemzetállamként, viszont – többek között – Szerbia még mindig nem. Koszovó etnikai összetétele az évszázadok során rengeteget változott, de jelenleg az albánok vannak túlnyomó többségben. Nagyszámú albán kisebbség van még Észak-Macedónia és Montenegró területén, valamint kisebb számban Szerbia és Görögország területén is élnek albánok.

³⁸ RÉTI (2000): i. m. 373. o.

³⁹ HÁRY Szabolcs (2010): Az Albán Kisebbség Macedóniában. In: KITANICS Máté – PAP Norbert (szerk.): *Albánok*. Pécs, PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központ. 99. o.

⁴⁰ KIM, Julie (2002): *Macedonia: Country Background and Recent Conflict*.

Forrás: https://www.everycrsreport.com/files/20011107_RL30900_8acc144d3d88103060cfefbd3c8b20c18551df e7.pdf (Letöltve: 2022.02.01.)

⁴¹ HÁRY – M. CSISZÁR (2008): i. m. 62. o.

4 Albánia álláspontja az egyesülésről

A Nagy-Albánia törekvés a diktatúra alatt teljesen háttérbe szorult. A rendszerváltás folyamata 1985-ben, tehát Enver Hoxha halálát követően kezdődött meg. Milošević 1989-ben törölte el Koszovó autonómiáját, mely kapcsán Ramiz Alia, akkori albán vezető fel is szólalt az ENSZ előtt: „Az egyik legégetőbb és legnyugtalanítóbb balkáni probléma ma a jugoszláviai albánoké, akikkel szemben a szerb kormányzat nyílt népiértó politikát folytat [...] Nem az a lényeg, hogy az albánoktól megtagadják az alapvető emberi jogait, hanem az, hogy a létezés és az élet jogát is megtagadják tőlük. [...] Az albánok önrendelkezési joguk elismerését követelik.”⁴² Az ezt követő években elindult a lassú nyitás, Albánia újra felvette a kapcsolatot szomszédos országaival, majd 1991-ben megtörtént az első többpárti választás, de stabil rendszer nem alakult ki. 1992-ben újabb választásokat írtak ki, ahol az Albán Demokrata Párt diadalmaskodott. Az ország megnyílt a külvilág felé és elkezdte lerázni a kommunizmus láncait.⁴³ Ekkor a koszovói állapot egyre rosszabb lett, azt remélték, hogy az Albán Demokrata Párt győzelmét felkapja a nemzetközi sajtó, és Koszovó helyzete is a nagyvilág tudomására jut. Az Albán Demokrata Párt győzelmét az egész albán diaszpóra ünnepelte, a hivatalos albán hírügynökség deklarálta, hogy „nincs Albánia Koszovó nélkül, és fordítva sem”.⁴⁴ A köztársasági elnök Sali Berisha lett, aki hamar rájött, hogy az országában először a belső problémákkal kell foglalkoznia. Berisha elsősorban az ország stabilitásán, a gazdaság felépítésén és a demokrácia megszilárdításán dolgozott, nem a külföldi albán-lakta területeken volt a súlypont. Berisha 1992-ben még úgy fogalmazott, hogy „a DP [Albán Demokrata Párt] addig fog harcolni, amíg az albán nemzet egyesítéséről szóló álma meg nem valósul”,⁴⁵ 1993-ban pedig a következőket mondta: „A Nagy-Albánia törekvés nem szerepel a komoly albán politikai körök terveiben”.⁴⁶ Berisha ezen kijelentését követően kezdte elveszíteni népszerűségét a koszovói albánok körében, de tudta, hogy a boszniai helyzetből⁴⁷ kiindulva az albán területek egyesítése azokban az években nem volt járható út hatalmas számú emberáldozat nélkül.

Albánia tehát a belső gondjaival volt elfoglalva az 1990-es évek nagy részében, mégsem tudott egy stabil rendszer kialakulni és Berisha irányítása is diktatórikus irányba fordult. 1997-ben belpolitikai válság alakult ki polgárháborús viszonytal az országban és anarchia tört ki. Ekkor

⁴² RÉTI (2000): *i. m.* 347-348. o.

⁴³ Uo. 259-262. o.

⁴⁴ VICKERS (1998): *i. m.* 258. o.

⁴⁵ Uo. 256. o.

⁴⁶ Uo. 270. o.

⁴⁷ A délszláv háború 1991-ben tört ki Jugoszlávián belül, a harcok 1992-ben kezdődtek Bosznia-Hercegovina területén, melyek majdnem százezer emberéletet követeltek.

szereztek a koszovói albánok fegyvert Albániából a háborúhoz. Az 1997-es összeomlás volt a fő oka annak, hogy Albánia nem támogatta a koszovói albánokat a háborúban. A menekülteket befogadták, de semmilyen más – főleg nem gazdasági – segítséget nem tudtak nyújtani. Albániában olyan rossz volt a helyzet a Hoxha utáni években, hogy Koszovónak egyáltalán nem volt vonzó opció az unió, hiszen (bár Koszovó volt Jugoszlávia legszegényebb régiója) még így is jobb volt a helyzete, mint Albániának.⁴⁸

A politikai és gazdasági helyzet csak az ezredforduló után tudott stabilizálódni. Ilir Metának, aki 1999 és 2002 között volt miniszterelnök, az volt a célja, hogy minél több külföldi befektetőt nyerjen meg Albániának, hogy fejlődésnek indulhasson és ne nevezhessék Európa legszegényebb államának. Az albán népek egyesítése persze ekkor is előtérbe került, hiszen Észak-Macedóniában 2001-ben súlyos konfliktus tört ki az észak-macedónok és az ott élő albán kisebbség között, Ilir Meta azonban így fogalmazott Nagy-Albániáról: „Nagy-Albánia az egy olyan projekt, mely nem is létezik a fejünkben... A célunk az, hogy hátra hagyjuk a történelmi elmaradottságot és elkezdjük bezárni a rést Albánia és Európa többi része közt”.⁴⁹

Ilir Meta 2002-es lemondását követően néhány hónapig Pandeli Majko volt a miniszterelnök, akinek a legfontosabb célkitűzései közt szerepelt az autópályaépítés Albánia és Koszovó között.⁵⁰ (Az autópályát végül 2007-ben kezdték el építeni, és a munkálatok 2013-ban, Koszovóban fejeződtek be.)⁵¹

Pandeli Majkot Fatos Nano követte a miniszterelnöki poszton. 2002. november 28-án ünnepelte Albánia függetlenségének 90. évfordulóját, számos politikai vezető ez alkalomból összegyűlt Vlorában: az előbb említett miniszterelnök; Alfred Moisou köztársasági elnök; az ellenzék vezetője, Sali Berisha; Koszovó miniszterelnöke, Bajram Rexhepi; korábbi UCK vezetők, Hashim Tachi és Ramush Haradinaj (majd későbbi koszovói vezetők); az Albánok Demokratikus Pártjának vezetője Észak-Macedóniából, Alben Xhaferri; valamint még számos albán képviselő Montenegróból és más államokból.⁵² Ezt követően felröppent a hír, hogy a politikai vezetők akár egy nagy-albán állam megalkotásában is gondolkodnak, de erre nem volt semmilyen bizonyíték.

⁴⁸ BERKES Márton (2015): *A szerb-albán kapcsolatok tizenöt éve (2000-2015)*. 10. o.
Forrás: http://www.grotius.hu/doc/pub/YGYOLO/2015-05-07_berkes-marton_grotius-e-konyvtar-65..pdf
(Letöltve: 2022.01.15.)

⁴⁹ *Ilir Meta*. Forrás: <https://www.economist.com/europe/2001/05/17/ilir-meta> (Letöltve: 2022.01.15.)

⁵⁰ ALBAN, Bala (2002): *Albania: Prime Minister Pledges To Build Highway To Kosovo*.
Forrás: <https://www.rferl.org/a/1099748.html> (Letöltve: 2022.01.15.)

⁵¹ *Albania-Kosovo Highway Project*. Forrás: <https://www.roadtraffic-technology.com/projects/albania-kosovohighway/> (Letöltve: 2022.01.15.)

⁵² BIBERAJ, Elez (2002): *The Albanian National Question and Balkan Stability*.
Forrás: <https://www.wilsoncenter.org/publication/266-the-albanian-national-question-and-balkan-stability>
(Letöltve: 2022.01.20.)

Az ezt megelőző években sem volt a középpontban, de innentől még inkább háttérbe szorult az albán-lakta területek egyesítése: 2003-ban megkezdődtek a tárgyalások a Stabilizációs és Társulási Megállapodás (*Stabilisation and Association Agreement – SAA*) kapcsán, mely egy bilaterális megállapodás az Európai Unióval, egy komoly lépés a tagság felé. Albánia már 1995-ben megkezdte közeledését az EU irányába, de kellett egy stabil rendszer és egy felfelé ívelő gazdaság, hogy megtörténjenek az első egyeztetések. Az SAA-t 2006-ban írták alá a felek, és ezt követően az albán vezetőség egyik legfőbb prioritásává vált az uniós integráció.

Az EU integráción kívül még az Észak-atlanti Szerződés Szervezetéhez (*North Atlantic Treaty Organization – NATO*) való csatlakozás szerepelt a fő célkitűzések közt. Ez 2009-ben be is következett, mely pozitív előrelépést jelentett az EU tagság felé.

A Nagy-Albánia törekvés 2008-ban került újra középpontba, miután Koszovó egyoldalúan kikiáltotta függetlenségét. Az albán nép örömmel fogadta a történeteket, Albánia az elsők között ismerte el Koszovó függetlenségét. És bár Koszovó az ENSZ 1244-es számú határozata alapján még mindig Szerbiához (Jugoszlávia utódállamához) tartozott, sokakban felmerült a kérdés, hogy a túlnyomó részt albánok által lakott, frissen önállóvá vált Koszovó mennyire akar egyesülni Albániával. Az Európai Unió egyik ügynöksége, az Európai Unió Biztonságpolitikai Kutatóintézete készített erről egy elemzést 2008 elején. A kutatás alapján az albánok csak kevés százaléka támogatja a területek egyesítését, a Nagy-Albánia projekt megvalósítása sem a politikai elitek, sem a társadalom akaratát nem tükrözi. Az elemzés szerint a három „albán főváros”, Tirana, Pristina és Tetovo számára sokkal fontosabb a konfliktusok elkerülése és az olyan gondok megoldása, mint a gazdaság alulfejlettsége, a szegénység, a korrupció és a bűnözés. A kutatás szerint az albán nép az euroatlanti integráció által fog újra egyesülni, és nem a határok módosításával. Az államok EU és NATO csatlakozása egy modernebb elgondolású Nagy-Albániát eredményezne, ahol az emberek szabadon mozoghatnak és különböző kapcsolataikat fenntarthatják, a határok tisztelete mellett.⁵³ 2008-ban úgy gondolták, hogy az albán népek közti különbségek mélyrehatóak és a koszovói albánok inkább függetlenséget és uniós integrációt akarnak, mint egy nagy-albán államot.⁵⁴

Egy másik kutatás alapján azonban, ha az egyesülést a vezetők nem is akarják, a nép igenis támogatja azt: az Epoka University 2011-es felmérése alapján az (albániai) albánok nemcsak az EU integrációt akarják (91 százalék „igen”), hanem Koszovó és Albánia egyesülését is (73

⁵³ BATT, Judy (2008): Introduction. In: BATT, Judy (ed.): *Is there an Albanian question?* Párizs, European Institute for Security Studies. 5-6. o.

⁵⁴ VICKERS, Miranda (2008): The role of Albania in the Balkan region. In: BATT, Judy (ed.): *Is there an Albanian question?* Párizs, European Institute for Security Studies. 14. o.

százalék „igen”). Viszont arra a kérdésre, hogy ez a következő tíz évben bekövetkezik-e, már vegyes válaszok születtek: 29 százalék szerint igen, 27 százalék szerint talán, és 26 százalék szerint nem. Amikor pedig arra irányult a kérdés, hogy Koszovó, Albánia és Észak-Macedónia albán-lakta területei fognak-e a következő tíz évben egyesülni, még kisebb volt az igenlő válaszok aránya. (Mindazonáltal a megkérdezettek 69 százaléka szeretné, hogy ezek a területek egyesüljenek.)⁵⁵

2005-től 2013-ig Sali Berisha volt Albánia miniszterelnöke, aki teljes mértékben elhatárolódott Nagy-Albánia létrehozásától. Úgy nyilatkozott, hogy „az egyesülés nem egy opció” és „a legjobb megoldás Koszovó és Albánia számára az EU integráció, a határok megváltoztatása nélkül”.⁵⁶

2012-ben jött létre a szélsőjobboldali Piros és Fekete Szövetség (*Aleanca Kuq e Zi*), mely egy olyan nacionalista párt Albániában, amelynek célja Nagy-Albánia megvalósítása.⁵⁷ A párt minden albán etnikumú személynek közös útlevelet akart készíttetni, még akkor is, ha Koszovó, Észak-Macedónia, Szerbia vagy Montenegró területéről származnak. Az albán nacionalizmust az interneten hirdették, népszerűvé vált a fiatalok körében.⁵⁸ A párt a 2013-as választásokon elindult, de a 2017-ben már nem.

A 2013-as választások előtt készült egy közvélemény-kutatás, melyben szerepelt Koszovó és az egyéb albán-lakta területek kérdése is. Ezen kutatás már a bevezetésben ír a nacionalizmus felemelkedéséről Albániában. Az albán parlament jövőbeli prioritásai kapcsán a lakosság csak kis százaléka tenné a Koszovóval való uniót és az albán-lakta területek egyesítését az első helyre, itt inkább olyan témák jelentek meg, mint a jól működő állam és az új munkahelyek biztosítása. A felmérés alapján egyébként az albánok majdnem fele a Koszovóval való uniót egy pozitív kezdeményezésnek tartja, és hogyha lenne egy népszavazás, akkor az 55 százalékuk igennel szavazna.⁵⁹

⁵⁵ YENIGUN, Cuneyt – OZCAN, Salih – BALTACI, Cemal (2011): *Albanian Public Perceptions of Socio-cultural and Foreign Policy Issues*. Tirana, Epoka University Publications. 39-64. o.

⁵⁶ *Albania's Berisha: Union With Kosovo Not An Option*.

Forrás: https://www.rferl.org/a/albanias_berisha_union_with_kosovo_not_an_option/24424798.html (Letöltve: 2022.01.16.)

⁵⁷ *Radical Right-Wing Political Parties and Groups*. Forrás: https://civic-nation.org/albania/society/radical_right-wing_political_parties_and_groups/ (Letöltve: 2022.01.17.)

⁵⁸ SHUKA, Anila (2012): *Nationalism on the rise in southeastern Europe*.

Forrás: <https://www.dw.com/en/nationalism-on-the-rise-in-southeastern-europe/a-15976124> (Letöltve: 2022.01.17.)

⁵⁹ RAKIPI, Albert (ed.) (2013): *The state of Albanian Democracy at the eve of 2013 General elections*. Tirana, Instituti i Studimeve Ndërkombëtare. 26-41. o.

A 2013-as választásokat Edi Rama Albán Szocialista Pártja nyerte, aki 2017-ben és 2021-ben is diadalmaskodott. Edi Rama Nagy-Albániáról máshogy vélekedik, mint elődje, ennek egyre gyakrabban hangot is ad. A miniszterelnök még 2015-ben úgy nyilatkozott, hogy „Albánia és Koszovó albánjainak az egyesítése elkerülhetetlen és megkérdőjelezhetetlen. [...] A kérdés csak az, hogy hogyan fog bekövetkezni. Ez az EU kontextusában természetes, és mindenki által megértett folyamatként fog megtörténni, vagy az EU vakságára, vagy lustaságára adott reakcióként.”⁶⁰ Tehát Rama szerint akár az EU-n belül, akár kívül, de meg fog történni a területek egyesítése. Ezt a kijelentést elítélték Belgrádban, azt állítván, hogy Rama ezzel csak szítja a feszültséget. Rama unió-ellenessége ekkor arra irányult, hogy az EU 2015-ben nem adta meg a vízummentességet Koszovónak. A miniszterelnök szerint, ha az EU bezárja ajtajait Koszovó előtt, akkor „a két ország kénytelen lesz a klasszikus módon egyesülni.” Másnap Hashim Thaci, az akkori koszovói miniszterelnök-helyettes és külügyminiszter úgy nyilatkozott, hogy „Egyáltalán nem a határok megváltoztatásáról beszélünk, sokkal inkább a láthatóságuk európai modell szerinti csökkentéséről, hogy az emberek szabadon mozoghassanak. Egy napon mindannyian ahhoz az európai térhez tartozunk majd.”⁶¹ Thaci határozottan nem zárkózott el a területek uniójának a gondolatától.

Edi Rama 2017-ben is borzolta a kedélyeket a Politiconak adott interjújával. Amikor arról kérdezték, hogy az unió Koszovóval lehetetlen elképzelés-e, a miniszterelnök így válaszolt: „Nem, mert az egyetlen út, hogy a Balkán békés és együttműködő legyen ... az az EU nyitottsága, hogy a nézőpontok világosak legyenek, az EU iránti érzelmek pedig pozitívak maradjanak. Senki sem szeretne befelé fordulni és kisebb uniókat létrehozni, mindenki a nagy Unióhoz szeretne csatlakozni. De ha nincs remény, nincs perspektíva, nincs tér, akkor természetesen lehetséges a kis uniók létrehozatala.” Ez az interjú igazából megerősítette a 2015-ben elhangzottakat, miszerint Albánia és Koszovó egyesülni fog, csak az a kérdés, hogy milyen kereteken belül. Edi Rama szerint a Koszovóval való egyesülés nem az ő „kívánsága, de egy lehetséges alternatíva az EU zárt ajtajaira.”⁶² Az albán vezető 2015-ben még csak Koszovó kapcsán említette az elhatárolódó uniót, de ekkor már világossá vált, hogy Albánia csatlakozása sem lesz gyors ütemű, sőt, ahogy azt majd láthatjuk, a következő években maga a csatlakozás

⁶⁰ BYTYCI, Fatos – ROBINSON, Matt (2015): *Albania and Kosovo to unite, inside EU or not: Albanian PM*. Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-albania-kosovo-unification-idUSKBN0MY18L20150407> (Letöltve: 2022.01.17.)

⁶¹ POZNATOV, Maja (2015): *'Greater Albania' statement awakens old ghosts in Balkans*. Forrás: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/greater-albania-statement-awakens-old-ghosts-in-balkans/> (Letöltve: 2022.01.17.)

⁶² MACDOWALL, Andrew (2017): *Albanian prime minister: EU faces 'nightmare' if Balkan hopes fade*. Forrás: <https://www.politico.eu/article/albania-prime-minister-edi-rama-eu-faces-nightmare-if-balkans-denied/> (Letöltve: 2022.01.18.)

is kérdésessé válik. Természetesen Szerbia ezeket a kijelentéseket és elgondolásokat is elítélte, fenyegetésnek nevezte a Nagy-Albánia létrehozására irányuló törekvéseket és kérte Brüsszelt, hogy foglaljon állást az ügyben.⁶³

2018-ban Albániának már négy éve megvolt az EU tagjelölti státusza, viszont a csatlakozási tárgyalások még mindig nem kezdődtek el. Az EU-s álom kezdett szertefoszlani. 2018-ban Koszovó épp a tíz éves függetlenségét ünnepelte, amikor Rama a következő ötlettel állt elő: legyen közös elnökség a két országban. A ceremónián Rama a következő kérdést tette fel: „Koszovónak és Albániának egységes külpolitikája lesz, nem csak közös nagykövetségei és diplomáciai képviselői, de miért ne lehetne egy közös elnök is, mint a nemzeti összetartozás és a közös nemzetbiztonsági politika jelképe?”⁶⁴ Ezzel Albánia egy hatalmas lépést tett a Nagy-Albánia törekvés irányába. A 21. században a vezetők már ritkán tesznek ilyen kijelentéseket, az USA tiranai nagykövetsége „meggondolatlanak” nevezte az elhangzottakat. Szintén 2018-as fejlemény a koszovói-serb kereskedelmi háború súlyosbodása és százszázalékos vámok bevezetése a koszovói oldalról. Albánia támogatta Koszovó lépéseit, és Edi Rama úgy nyilatkozott, hogy „ma jött el az idő, hogy 100 százalékos vámot vezessünk be északon, és ne legyen vám Dél-Koszovóban.”⁶⁵ A 2018. november 26-ai találkozón, ahol Rama és a koszovói vezető, Ramush Haradinaj vett részt, egy közös stratégia kidolgozása volt a téma, mellyel létrejön az unió 2025-re. „2025 horizontján ott van Albánia, Koszovó és az út az albán unióhoz. Egy demográfiai, gazdasági és szociális dokumentum mindkét politikai rendszerből [...] Nagyon jól tudom, hogy Belgrád, vagy bárki más mit fog mondani, de én az albán uniót szükségesnek találom az EU csatlakozáshoz [...]” – mondta Rama a találkozó alatt.⁶⁶ Rama kifejezte nemtetszését az EU időhúzása kapcsán mind Albánia, mind Koszovó irányában, és azzal kapcsolatban is, hogy Szerbia mindeközben halad a csatlakozási tárgyalásokkal. Rama itt egyértelművé tette, hogy a 100 százalékos vámok bevezetése nem gazdasági döntés volt, hanem politikai reakció a Szerbia Koszovóval szembeni „felsőbbrendű” viselkedésére.

⁶³ POZNATOV, Maja (2017): *Serbia unnerved by Albanian talk of union with Kosovo.*

Forrás: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/serbia-unnered-by-albanian-threat-of-union-with-kosovo/> (Letöltve: 2022.01.18.)

⁶⁴ GOTEV, Georgi (2018a): *US raps Albania's Rama for 'careless' words on Kosovo.*

Forrás: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/us-raps-albanias-rama-for-careless-words-on-kosovo/> (Letöltve: 2022.01.18.)

⁶⁵ GOTEV, Georgi (2018b): *Kosovo's trade war with Serbia prompts Tirana to push for Albanian unification.*

Forrás: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/kosovos-trade-war-with-serbia-prompts-tirana-to-push-for-albanian-unification/> (Letöltve: 2022.01.18.)

⁶⁶ Tirana Times (2018): *Albanian PM: National unification with Kosovo by 2025.*

Forrás: <https://www.tiranatimes.com/?p=139416> (Letöltve: 2022.01.18.)

2020-ban aztán nagy előrelépés született Koszovó és Albánia kapcsolatában: a felek egy tizennégy pontból álló egyezményt írtak alá, amely olyan témákat is lefedett, mint a Covid-19 járvány alatti együttműködés fokozása és egy közös alap létrehozása a Presevo és környékén lakó albánok számára. A találkozón a két miniszterelnök, Edi Rama és Avdullah Hoti vett részt, és magának a találkozóknak az elnevezése „Együtt, határok nélkül” volt. Az egyik legfontosabb tárgyalási pont Albánia Durres kikötője kapcsán volt, amikor is a felek megegyeztek, hogy Koszovó teljes körű rendelkezésére áll majd a kikötő, *de facto* az övé lesz. (Ezzel Koszovó kijárást szerzett az Adriai-tengerre.) Lényeges továbbá, hogy a találkozó alatt Hoti megerősítette azt, hogy Koszovó részese lesz a Mini-Schengen kezdeményezésnek.⁶⁷

A Mini-Schengen (vagy napjainkban inkább *Open Balkan*) egy kezdeményezés Albánia, Észak-Macedónia és Szerbia által, és a cél a már létező schengeni övezethez hasonló térség létrehozása a Nyugat-Balkánon, egy közös piac kialakítása. Egyelőre csak ez a három ország tagja a zónának, de számítanak további három állam (Koszovó, Bosznia-Hercegovina és Montenegró) belépésére is. Az övezet alapvetően a lelassult EU-s csatlakozási folyamatra jött válaszul, hogy „amíg az EU dönt, addig találnunk kell módokat arra, hogy folytassuk az európaizációt”, így nyilatkozott Zoran Zaev, Észak-Macedónia miniszterelnöke.⁶⁸ A tervek szerint 2023-ban teljesen megnyílnának a határok, viszont adódott egy probléma: a másik három ország nem akar ennek a részese lenni. Albánia szempontjából ugye Koszovó a legjelentősebb, míg 2020-ban a miniszterelnök azt mondta, hogy Koszovó csatlakozik, a jelenlegi elnök Vjosa Osmani szerint a kezdeményezés összeegyeztethetetlen a regionális együttműködés alapelveivel.⁶⁹ Az *Open Balkan* kapcsán való egyet nem értés Koszovó és Albánia között jelentős, az albániai albán ellenzék tüntetést is szervezett 2021-ben a kezdeményezés ellen.⁷⁰

2021 elején Albin Kurti, Koszovó miniszterelnöke kijelentette, hogy ő igennel szavazna egy népszavazáson Koszovó és Albánia egyesítését illetően (erről bővebben majd a *Koszovó álláspontja az egyesülésről* című fejezetben írok). A nemzetközi közösség várta erre Rama reakcióját, és az albán miniszterelnök nem okozott meglepetést: 2021 novemberében Rama is

⁶⁷ MORINA, Die (2020): *Albania and Kosovo Agree on 14 Points for Cooperation*.

Forrás: <https://exit.al/en/2020/10/02/135330/> (Letöltve: 2022.01.18.)

⁶⁸ BREZAR, Aleksandar (2021): *As EU membership stalls, Balkan countries make controversial move to create their own mini-Schengen*. Forrás: <https://www.euronews.com/2021/08/31/as-eu-membership-stalls-balkan-countries-make-controversial-move-to-create-their-own-mini-> (Letöltve: 2022.01.19.)

⁶⁹ Exit Staff (2021): *‘Open Balkan’ Cannot Succeed without Kosovo, BiH, and Montenegro, Warns Macedonian President*. Forrás: <https://exit.al/en/2021/12/15/open-balkan-cannot-succeed-without-kosovo-bih-and-montenegro-warns-macedonian-president/> (Letöltve: 2022.01.19.)

⁷⁰ Exit News (2021): *Albanian Opposition to Hold First Protest against Open Balkan*.

Forrás: <https://exit.al/en/2021/12/17/albanian-opposition-to-hold-first-protest-against-open-balkan/> (Letöltve: 2022.01.19.)

kijelentette, hogy igennel szavazna egy ilyen referendum esetében. Hozzátette, hogy szerinte meg fog valósulni a népszavazás, csak még nem tudja, hogy mikor és milyen formában.⁷¹

Szintén 2021 novemberében történt egy találkozó a két miniszterelnök között Albániában, ahol a felek egy tizenhárom pontos együttműködésről szóló dokumentumot írtak alá. A tárgyalások középpontjában a határvédelem, valamint a termékek és emberek szabad mozgása volt; a felek megállapodtak több tényező kapcsán is. Elsőként enyhítik az áruellenőrzéseket a határon, valamint új határátkelőt nyitnak. Az Albánia és Koszovó közt közlekedő járművek ellenőrzését beszüntetik, tehát *de facto* megszűnik a határ a két ország között. Egyszerűsítik a tartózkodási- és a munkaengedély kérelmek igénylését, valamint mindkét állam elismeri a másik államban szerzett diplomákat és okleveleket. Ezeken kívül még a felek megegyeztek abban is, hogy közös munkálatokba fognak egy Durres-Prishtina vasútvonal kapcsán.⁷²

Ezek alapján megfigyelhetjük, hogy Albánia egyre jobban hajlik a Koszovóval való unió felé. Míg a 2000-es évek elején a politikai vezetők messze elzárkóztak az egyesülés ötletétől, addig napjainkban már nyíltan beszélnek a népszavazásról és a közös jövőről. Albánia viszonylatában egy érdekes minta figyelhető meg azonban: amikor valami negatívum történt az EU csatlakozás kapcsán, vagy esetleg nem vélték elég gyorsnak a folyamatok történését, rendszerint akkor került elő a Nagy-Albánia téma. Albánia ezáltal akarja „sakkban tartani” az EU-t, hogy tartsa magát az ígéreteihez. Az EU ugyanis jól tudja, hogy ha nem veszi fel a Nyugat-Balkán országait, akkor ismét elszabadulhat a pokol, és ezzel az országok vezetői is tisztában vannak. Edi Rama többször is hangsúlyozta, hogy a két ország eggyé válása az EU-s kereteken belül lenne a legideálisabb, és tudja, hogy milyen következményeket szülne, ha ez nem így történne meg. Jelenleg Albánia EU-s csatlakozása stagnál, annak ellenére, hogy az EU rábólintott a csatlakozási tárgyalások megkezdésére 2020-ban.⁷³ A probléma abban rejlik, hogy Észak-Macedónia csatlakozási tárgyalásainak a megkezdését Bulgária blokkolja, mivel Albánia és Észak-Macedónia együtt kezdte el a folyamatot, így amíg Bulgária vissza nem vonja a blokkot, addig egyik állam sem haladhat tovább az EU felé. Edi Rama a folyamatok lassúsága ellenére még nem adta fel az EU-s „álmot”, 2022 elején úgy nyilatkozott, hogy Albánia „sose fogja

⁷¹ TAYLOR, Alice (2021): *Albanian Prime Minister in favour of unifying Kosovo and Albania*.

Forrás: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/albanian-prime-minister-in-favour-of-unifying-kosovo-and-albania/ (Letöltve: 2022.01.19.)

⁷² Exit Staff (2021): *Albania and Kosovo Sign 13 Agreements and Remove Border Control*.

Forrás: <https://exit.al/en/2021/11/26/albania-and-kosovo-sign-13-agreements-and-remove-border-control/> (Letöltve: 2022.01.19.)

⁷³ Az Európai Unió Tanácsa: *Albánia*. Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/enlargement/albania/> (Letöltve: 2022.01.19.)

feladni Európát és az EU-t, bármilyen formája legyen is az EU-nak a jövőben.”⁷⁴ Albániában egyébként a mai napig széleskörű (94 százalékos) az EU támogatottsága, nem úgy, mint például Szerbiában, ahol a lakosság csak 53 százaléka csatlakozna az Unióhoz.⁷⁵

A nagyfokú támogatás miatt Albánia nem fog lemondani az EU-ról, de azért erősen kritizálja az uniót a lassú tempóért és előrehaladásért. Véleményem szerint a miniszterelnök azért is hangoztatja mostanában a Koszovóval való egyesülést, mert emlékeztetni akarja az EU-t arra, hogy nem csak Albániának van rá szüksége, hanem ez fordítva is igaz. Edi Rama ezekkel a regionális biztonságot fenyegető kijelentésekkel biztosítja azt, hogy az EU ne feledkezzen meg Albániáról és minél előbb képes legyen elkezdni a csatlakozási tárgyalásokat.

5 Koszovó álláspontja az egyesülésről

Koszovó már nagyon hosszú idő óta vita tárgya Albánia és Szerbia között. A szerb akadémikus, Predrag Simić szerint Koszovó „egy olyan terület, mely magaslatokba emeli a szerb emberek kollektív identitását, mint ahogyan ezt Jeruzsálem teszi a zsidó nemzettel.”⁷⁶ Tehát lehet úgy is fogalmazni, hogy Koszovót a szerbek népük „bölcsőjének” tartják. Az albánok valamikor a középkorban telepedtek le Koszovó területén, azóta rendszerint többségben is voltak a szerbekhez képest a régióban. Koszovó etnikai összetételének a változása terén egyébként nincs egyetértés az albán és a szerb akadémikusok között, pontos adatokat a régmúltból már nem tudunk szerezni, de a jelenünkből igen: a 2011-es népszámlálás alapján 1.739.825-en élnek Koszovóban, és ebből 1.616.869-en vallják magukat albánnak, tehát a népesség 92,9 százaléka. A mérések alapján 25.532 fő volt a szerb lakosok száma ekkor, ami a teljes népesség 1,5 százaléka.⁷⁷

Koszovó etnikai összetétele egyébként az évszázadok alatt rengeteget változott, ezért érzi azt Szerbia és Albánia is egyaránt, hogy Koszovó a történelmi hagyományok alapján hozzájuk tartozik. A 20. században viszont végig jellemző volt az albán többség a népszámlálások alapján. Albánia tehát a közös történelmen kívül (az albán nemzeti ébredés Koszovóban kezdődött) demográfiai érvekkel is alátámasztja Koszovó iránti „igényét”.

⁷⁴ Exit Staff (2022): *Albanian Prime Minister Calls on Balkans to Reject Outside Influence*.

Forrás: <https://exit.al/en/2022/01/17/albanian-prime-minister-calls-on-balkans-to-reject-outside-influence/> (Letöltve: 2022.01.19.)

⁷⁵ EWB (2021): *Public Opinion Poll in the Western Balkans on the EU Integration*.

Forrás: <https://europeanwesternbalkans.com/2021/11/08/public-opinion-poll-in-the-western-balkans-on-the-eu-integration/> (Letöltve: 2022.01.19.)

⁷⁶ VICKERS (1998): i. m. 12. o.

⁷⁷ MUSAJ, Mehmet (2015): Kosovo 2011 Census: Contested Census within a Contested State. *Contemporary Southeastern Europ*, 2. évf. 2. sz. 89. o.

Koszovó a háborút követően nemzetközi igazgatás alá került, de papíron Szerbia (akkor még Jugoszlávia) része maradt. Az 1244-es határozatnak megfelelően a koszovói régió irányítását az ENSZ Koszovói Átmeneti Adminisztratív Missziója (*United Nations Interim Administrative Mission in Kosovo* – UNMIK) vette át 1999. júniusában. Feladatai elsősorban adminisztratív jellegűek voltak, de foglalkozott az önkormányzati rendszer kiépítésével, a különböző nemzetközi szervezetek humanitárius műveleteinek koordinálásában, a jogrend fenntartásában és az emberi jogok érvényesülésének elősegítésében.⁷⁸ Elsősorban a KFOR (*Kosovo Force*) feladata volt az UCK-t leszerelni, de ez több okból is komoly kihívást jelentett a NATO számára: a régióban hatalmi vákuum alakult ki a szerb erők kivonulását követően, illetve a helyi lakosság a koszovói hadsereggént tekintett az UCK-ra.⁷⁹ 1999 szeptemberében megalakult a Koszovói Védelmi Hadtest, melynek elsődleges feladata a polgári védelem volt, de ezen kívül számos egyéb feladatot is ellátott, többek között mentési és újjáépítési feladatokat. A Koszovói Védelmi Hadtest 5.000 főből állt, leginkább volt UCK-s tagok alkották és a vezetőség változatlan maradt. A rendőri erők felállításáért az EBESZ felelt, ahová szintén sok UCK-s csatlakozott.⁸⁰

Koszovó arculata 1999-et követően sokat változott. Az 1990-es évek alatt a szerb befolyás minden téren jelen volt a cirill ábécével és a szerb zászlókkal együtt, de a háborút követően ezek szinte teljesen eltűntek. A szerb zászlókat albánok váltották fel, abbamaradt a jugoszláv dinár használata és eltűnt a szerb média. A szerb jelképekkel együtt a szerbek nagy része is távozott, rengetegen elköltöztek anyaországukba. Szerbia már csak névlegesen volt szuverén a térségben, az igazi irányítás az UNMIK kezében volt.⁸¹ Szerbia kapcsán még azt is fontos megjegyezni, hogy a szerbek a koszovói kisebbségek csak maximum 60 százalékát tették ki, tehát még ott sem volt kiemelkedő a számuk 1999 után.⁸²

Koszovó nemzetközi segítséggel kezdett önálló állami formát ölteni a háborút követően. Az első igazi, többpárti választásokat 2001-ben tartották, amelyet a Demokrata Liga nyert, Ibrahim Rugova vezetésével. Rugova már 1992-től nemhivatalosan Koszovó elnöke volt, a párhuzamos államiság alatt, a szerb elnyomásban. A miniszterelnök mindig is a békés megoldások híve volt, nem akart fegyveres konfliktust a jugoszláv erőkkel, kereste a diplomatikus megoldásokat. Pont ezért nem került elő irányítása alatt a Nagy-Albánia kezdeményezés, hiszen elsődleges célja

⁷⁸ KOVÁCS (2018): i. m. 124-131. o.

⁷⁹ Uo. 144. o.

⁸⁰ BEKAJ, Armend R. (2010): *The KLA and the Kosovo War*. Forrás: <https://berghof-foundation.org/library/the-kla-and-the-kosovo-war-from-intra-state-conflict-to-independent-country> (Letöltve: 2022.01.19.)

⁸¹ JUDAH (2008): i. m. 98-99. o.

⁸² Uo. 104. o.

egy működőképes, biztonságos állam felépítése volt, a függetlenséghez vezető út kialakítása. tehát ezekben az években a függetlenség elérése volt az első Koszovónak, nem az Albániával való unió létrehozása. Rugova jó kapcsolatot ápolt az USA-val és az EU-val is és egészen haláláig (2006-ig) azon dolgozott, hogy Koszovó egy önálló és működőképes állammá válhasson. Ezekben az években nőtt a GDP és csökkent a különösen magas mértékű munkanélküliség.

Koszovó státuszáról hosszas tárgyalások folytak az ENSZ-ben, de ez nem járt sok eredménnyel. A terület nemzetközi fennhatóság alatt tartása nem volt végleges megoldás, így a felek elkezdtek tárgyalni a helyzet hosszútávú determinálása érdekében. Az egyeztetések 2005-ben kezdődtek el, de a koszovói albánok mindenképp függetlenséget akartak, a szerbek pedig ezt nem fogadták el, úgyhogy nem sikerült megegyezést találni Pristina és Belgrád között.⁸³ (Szerbia a 2006-ban elfogadott új alkotmányában is rögzítette, hogy Koszovó Szerbia elszakíthatatlan része.)⁸⁴ Az ENSZ Martti Ahtisaari-t bízta meg a közvetítői szereppel, ő kijelentette, hogy Koszovó visszacsatolása Szerbiához nem egy életképes lehetőség.⁸⁵ Ahtisaari 2007. februárjára elkészítette a tervet Koszovó jövőjéről, mely szerint Koszovó nemzetközi protektorátus alatt marad és a NATO erők is változatlan számban maradnak a területen. Ezt a koszovói albán vezetők elfogadták, Szerbia viszont nem.⁸⁶ (A terv ellen 2007. márciusában tüntetések voltak.) A tervből végül nem lett BT határozat (elsősorban Oroszország és Kína miatt), de 2007. decemberében az a döntés született, hogy Koszovó marad ENSZ protektorátus alatt, amíg a Biztonsági Tanács másképp nem dönt. Előtte még számos egyeztetés folyt a G8-ak, valamint a kontaktsoport által is, de ezek sem jutottak kézzel fogható eredményhez.

A koszovói nép és a vezetőség viszont nem akart tovább várni: Koszovó 2008. február 17-én kiáltotta ki függetlenségét, egy egyoldalú függetlenségi nyilatkozatot fogadott el a parlament és az elnök. Albánia az első között ismerte el Koszovó függetlenségét, majd pár hónap múlva Montenegró és Észak-Macedónia is így tett. A szomszédos államok közül Szerbia és Bosznia-Hercegovina nem ismeri el, az EU-n belülről pedig öt állam: Ciprus, Szlovákia, Spanyolország, Románia és Görögország. (Többek között azért is halad ilyen lassan Koszovó uniós csatlakozási folyamata, mert nem minden tagállam ismerte még el.)

⁸³ *Late 2005 Seen as Critical Time for Kosovo Independence.* Forrás: <https://www.voanews.com/archive/late-2005-seen-critical-time-kosovo-independence> (Letöltve: 2021.04.04.)

⁸⁴ JUHÁSZ József (2008): Koszovó útja a függetlenségig. *Nemzet és Biztonság*, 2008/1. 72-73. o.

⁸⁵ BORGER, Julian (2008): *Kosovo state inevitable, says Nobel laureate.*

Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2008/oct/18/kosovo-serbia-martti-ahtisaari> (Letöltve: 2021.03.26.)

⁸⁶ JUHÁSZ (2008): i. m. 73. o.

A 2008-as év dolgozatunk szempontjából még egy okból nagyon fontos: a koszovói alkotmány miatt. A 2008-as alkotmány első fejezetének első cikke kimondja, hogy „A Koszovói Köztársaságnak nem lehetnek területi követelései, és nem törekedhet egyesülésre egyetlen állammal vagy államrészszel sem.”⁸⁷ Ezzel az volt a cél az alkotmány megírásakor, hogy Koszovó ne válhasson újra Szerbia részévé, ugyanakkor, ez alapján Albánia részévé sem válhat. Egy esetleges unió létrehozásakor alkotmánymódosításra lenne szükség, mindaddig az egyesülés alkotmányellenes lenne.

2010-ben jött ki a Nemzetközi Bíróság tanácsadói véleménye Koszovó függetlensége kapcsán. A bíróság véleménye szerint maga a nyilatkozat nem sérti a nemzetközi jogot, és ezt követően Koszovó fellélegezhetett, de a munka nem állt meg: Koszovó szinte minden téren le volt maradva a balkáni átlagtól, az európairól meg nem is beszélve. A 2010-es európai bizottsági jelentés alapján többek között a közszolgáltat, a bírósági rendszer és a civil, valamint a politikai jogok terén fejlesztés szükséges, és a kisebbségek helyzetén is javítani kellene. A munkanélküliség aránya még mindig nagyon magas, továbbra is folyik a pénzmosás és kábítószer-kereskedelem.⁸⁸

Hashim Thaci 2008 és 2014 között volt Koszovó miniszterelnöke, majd 2016 és 2020 között az állam elnöke. Thaci UCK-s volt, majd a háborút követően politikai pályára lépett. Ő sosem tett olyan merész kijelentéseket, mint Edi Rama Albánia és Koszovó uniója kapcsán, neki is inkább az volt a célja, mint Rugovának, egy stabil állam létrehozása, jó kapcsolatokkal. Ahhoz, hogy Koszovó teljes jogú szereplője legyen a világpolitikának és különböző nemzetközi szervezetekbe beléphessen, nemzetközi elismertség kell. Koszovót az ENSZ tagállamok már több, mint fele elismerte, mint független államot, de például két tagja a Biztonsági Tanácsnak – Kína és Oroszország – még mindig nem. Koszovónak célja mind az EU, a NATO és az ENSZ tagság, emiatt nem lehet olyan kijelentéseket tenni, melyek fenyegethetik a regionális békét.

Az EU csatlakozás felé egy fontos lépés a vízummentesség elérése. 2009-ben történtek meg ez irányba az első lépések, hiszen ekkor a koszovóiak csak négy országba utazhattak vízummentesen, ami világszínvonalon a legrosszabbak közé tartozik. A vízummentességi procedúra hivatalosan 2012 óta folyik, Koszovó azóta vár az EU-ra. Ahogy azt az előző fejezetben írtam, Edi Rama albán miniszterelnök kritizálta az EU tétlenségét ez ügyben, és kijelentette, hogy Albánia és Koszovó egyesülése így vagy úgy, de meg fog történni. Hashim

⁸⁷ *Kosovo's Constitution of 2008 with Amendments through 2016.*

Forrás: https://www.constituteproject.org/constitution/Kosovo_2016.pdf?lang=en (Letöltve: 2022.01.21.)

⁸⁸ European Commission (2010): *Kosovo 2010 Progress Report*. Forrás: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/kosovo-progress-report-2010_hu (Letöltve: 2022.01.21.)

Thachi ezeket nem cáfolta, viszont ő sosem fogalmazott ilyen vakmerően. Az ilyen kijelentések sokat rontottak volna, sőt, ellehetetlenítették volna az éppen aktuálisan folyó szerb–koszovói tárgyalásokat.

Az Európai Unió kezdeményezése által a két terület vezetése 2011-ben kezdett el tárgyalni a kapcsolatok normalizálása érdekében. 2012-ben született egy megállapodás, mely többek közt olyan témákat is érintett, mint a szabad mozgás és a vámok. A politikai vezetők, Ivica Dacic és Hashim Thachi 2013 áprilisában ültek először tárgyaló asztalhoz, majd megszületett a két állam közti kapcsolat normalizálása érdekében a Brüsszeli Egyezmény, mely mérföldkőnek számított.⁸⁹

Az egyezmény javított a két ország kapcsolatán, de számos incidens történt az azt követő években. A helyzet 2018-ban fordult ismét feszültté, amikor Koszovó először tíz, majd százszázalékos vámot vezetett be a Szerbiából és Bosznia-Hercegovinából beérkező termékekre, miután (a koszovóiak szerint) Szerbia miatt nem vették fel az országot az Interpolba.⁹⁰ (A vámokat Koszovó csak 2020 tavaszán oldotta fel.)⁹¹

Míg Koszovó és Szerbia eltávolodott egymástól 2018-ban, addig Koszovó és Albánia közelebb került egymáshoz: a felek egy kilenc pontos megállapodást írtak alá. Ramush Haradinaj, az akkori koszovói miniszterelnök azzal nyitotta meg a találkozót, hogy ezennel közelebb hozzák Koszovót és Albániát, és a jövőben a gazdaságuk egyesülni fog, valamint „tudom, hogy az emberek Koszovóban és Albániában többet várnak el ettől a két kormánytól, és mi tovább dolgozunk és szembenézünk a kihívásokkal.”⁹² A felek megállapodtak többek között a vezetői engedélyek elismeréséről, a Vrmica melletti Morina határátkelőhely közös vámellenőrzéséről és a roaming díjak eltörléséről.

A koszovói-szerb helyzet csak 2020-ban normalizálódott ismét. 2020. szeptember 4-én kötötték meg a felek a Washingtoni Egyezményt, mely 16 pontból áll és elsődleges célja a gazdasági kapcsolatok normalizációja. A dokumentum az USA segítségével jött létre.⁹³ (Az USA már

⁸⁹ JUHÁSZ Krisztina (2016): A Koszovó és Szerbia közötti párbeszéd és a brüsszeli megállapodás végrehajtásának eddigi mérlege. *Külügyi Szemle*, 2016 tavasz. 35. o.

⁹⁰ *Kosovo hits Serbia with 100% trade tariffs amid Interpol row*. Forrás: <https://www.bbc.com/news/world-europe-46287975> (Letöltve: 2022.01.21.)

⁹¹ *Kosovo lifts all tariffs on Serbian, Bosnian goods*. Forrás: <https://www.dw.com/en/kosovo-lifts-all-tariffs-on-serbian-bosnian-goods/a-52975561> (Letöltve: 2022.01.21.)

⁹² *9 steps closer to "Greater Albania"? What did Rama and Haradinaj sign and what will be formed?* Forrás: <https://www.telegraf.rs/english/3010607-9-steps-closer-to-greater-albania-what-did-rama-and-haradinaj-sign-and-what-will-be-formed> (Letöltve: 2022.01.21.)

⁹³ MÁRKUSZ László – NÉMETH Ferenc (2021): *Kérdések és válaszok: a Belgrád-Pristina dialógus*. Külügyi és Külgazdasági Intézet. 12. o. Forrás: https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/09/KE_2021_40_RS_KO_Belgrad_Pristina_dialogus_ML_NF_0903.pdf (Letöltve: 2022.01.23.)

korábban is dolgozott a két állam feszült kapcsolatának enyhítésén: 2018-ban az volt a terv, hogy Koszovó átadja Szerbiának az északi, szerbek által lakott területeket, cserébe Szerbia elismeri Koszovó függetlenségét. Ezzel Szerbia közelebb került volna az EU, Koszovó pedig az EU, a NATO, az ENSZ és egyéb nemzetközi szervezetekhez való csatlakozáshoz. Ezt az ötletet sem a koszovói nép, sem a nemzetközi közösség nem fogadta pozitívan, így végül sikertelen lett.)⁹⁴ Szintén 2020 szeptemberében Brüsszelben is tárgyaltak a felek, de ott nem született előrelépés (annak ellenére, hogy mindkét félnek fontos a dialógus, Koszovónak különösen, hisz nagyrészt ettől függ a tagjelölti státusza).

Egy évvel korábban, 2019-ben készült egy közvélemény-kutatás a *Kosovo Foundation for Open Society* (KFOS) és az *Open Society Foundation for Albania* (OSFA) által. A kutatás az albán-koszovói kapcsolatokról szólt, Albániából 1.200-an vettek benne részt, Koszovóból pedig 1.304-en, ebből 1.004 fő volt albán és 300 szerb. A kérdőív alapján az albánok és a koszovói albánok is úgy vélekedtek, hogy a két ország kapcsolata nem elég széleskörű, fejlesztésre szorul. A megkérdezettek több, mint fele mindkét oldalról egyetértett azzal, hogy az iskolai tankönyveket egységesítsék és hogy a vámokat el kellene törölni (ez be is következett). A felmérés alapján az albániai albánok körülbelül 74 százaléka, a koszovói albánok nagyjából 70 százaléka bizonyosan támogatná a két ország egyesülését. Mindkét oldalt figyelembe véve, kerekítve összesen 16 százalék egyáltalán nem támogatja az egyesülést. Arra a kérdésre, hogy egy népszavazás esetén igennel vagy nemmel szavazna-e, hasonló eredmények születtek: Albániában ezt 74 százalék támogatná, Koszovóban pedig 64 százalék. A két állam lakossága 2019-ben ugyanakkor nem látta ennek túl nagy valószínűségét, a megkérdezettek szerint ugyanis a két állam uniója inkább lehetetlen, mint lehetséges. A koszovóiak véleménye alapján ez elsősorban az albán és a koszovói vezetők miatt van, míg az albánok szerint a nemzetközi környezet a fő akadályozó tényező. Az egyesülés lehetséges időpontja pedig a koszovói albánok szerint könnyedén lehet a következő öt vagy tíz évben, de az albániai albánok egy kicsit szkeptikusabbak. Az EU integrációról is voltak kérdések, a felmérés szerint a koszovói albánok pozitívak Albánia uniós integrációja kapcsán, de Koszovó csatlakozását is a többség a következő öt vagy tíz évre jósolja. (A megkérdezett koszovói szerbek 64 százaléka szerint azonban Koszovó sosem lesz az EU része.) Mind az albánoknak, mind a koszovói albánoknak az EU csatlakozás az elsődleges cél a nemzeti egyesüléshez képest, az albánoknál kicsit nagyobb mértékben. A felmérés végén még volt egy érdekes kérdés, ami a következőképp

⁹⁴ LESS, Timothy (2021): *Could The Kosovo Story End In Greater Albania?* – OpEd.

Forrás: <https://www.eurasiareview.com/09022021-could-the-kosovo-story-end-in-greater-albania-oped/>
(Letöltve: 2022.01.23.)

hangzott: „Mennyire fogadna el egy egyezményt a határmódosításról Szerbia és Koszovó között, ha ez megnyitja az utat Albánia és Koszovó előtt az egy állammá váláshoz?”. A koszovói albánok 74 százaléka ezt elutasítaná.⁹⁵

Koszovóban 2021-ben került erőteljesen előtérbe a Nagy-Albánia törekvés, a Vetëvendosje (Önrendelkezés) párt megerősödésével. A szervezet 2005-ben jött létre, és először a 2010-es parlamenti választásokon vett részt. A Vetëvendosje az albán nacionalizmus híve, a párt zászlaja maga az albán zászló. A 2021-es koszovói választásokat ők nyerték, a miniszterelnök Albin Kurti lett.

Kurtival még a választások előtt másfél héttel készült egy interjú az Euronews által, ott is szóba került Albánia és Koszovó uniója. Kurti tisztában van azzal, hogy előbb az alkotmányt kellene megváltoztatni, az kizárólag demokratikus és békés módon történhet meg. Ezt követően lenne egy-egy népszavazás Albániában és Koszovóban az egyesülésről. Kurti egy ilyen népszavazás során (amíg az demokratikusan és békésen zajlana) igennel szavazna. Az interjúban azt is elmondta, hogy Koszovó már elszakadt Szerbiától, Szerbiának is el kellene szakadnia Koszovótól, valamint felelősséget vállalni tetteiért.⁹⁶

2021 elején a következő volt a helyzet: Albánia élén Edi Rama áll, aki támogatja az uniót Koszovóval. Koszovó élére megválasztották Albin Kurtit, aki szintén támogatja az egyesülést. A Koszovó és Szerbia közötti dialógus csekély előrehaladást mutat, a két fél kapcsolata feszült. Az EU-s csatlakozási folyamat lelassult az egész Nyugat-Balkán számára, Szerbiának nem nyílnak új csatlakozási fejezetei, Albániával és Észak-Macedóniával még mindig nem kezdődtek el a csatlakozási tárgyalások és Koszovó és Bosznia-Hercegovina még mindig csak potenciális tagjelölt állam. Szerbiát egyébként már egyre kevésbé érdekli az EU-s integráció, a népesség sem támogatja úgy a csatlakozást, mint a környező országokban, valamint megnövekedett az orosz és a kínai befolyás. Ezen állapotok uralkodnak, amikor 2021. áprilisában nyilvánosságra kerül az a *non-paper* (egy nemhivatalos dokumentum), mely nem csak a Nyugat-Balkánon, hanem az egész világon is nagy port kavart.

A *Necenzurino* című szlovén napilap hozta nyilvánosságra a tervezetet, melynek pontos eredetét homály övezi. A tervezet újra rajzolná a nyugat-balkáni határokat: a legelső pontként szerepel Koszovó és Albánia egyesítése. Itt a dokumentum a demográfiai összetétellel érvel,

⁹⁵ DEMI, Agron – CEKA, Blendi (2019): *Kosovo-Albania: Interaction, knowledge, values, beliefs, cooperation and unification*. Tirana, Kosovo Foundation for Open Society – KFOS, Open Society Foundation for Albania – OSFA. 11-52. o. Forrás: https://www.osfa.al/sites/default/files/raporti_plote_kosove_-_shqiperi_-_eng.pdf (Letöltve: 2022.01.23.)

⁹⁶ CROWCROFT, Orlando (2021): *I would vote to unify Albania and Kosovo, election winner Albin Kurti tells Euronews*. Forrás: <https://www.euronews.com/2021/02/16/i-would-vote-to-unify-albania-and-kosovo-election-winner-albin-kurti-tells-euronews> (Letöltve: 2022.01.23.)

illetve azzal, hogy a határ *de facto* már úgyszemlétezik. Koszovó szerbek által lakott része speciális státuszt kapna. Bosznia-Hercegovinát felosztaná, nagy területeket adna Szerbiának és Horvátországnak, majd létrejönne a kis bosnyák állam. Az EU pedig egy gazdasági programmal járulna hozzá a térség stabilitásának a megteremtéséhez.⁹⁷ A határok átrajzolásával így nemzetállamok jöhetnének létre a Nyugat-Balkánon, mely megoldás lehetne a további etnikai konfliktusok megfékezésére.

A nemhivatalos irat nagy felháborodást keltett szerte a világon, főleg azért, mert az Európai Tanács elnökének, Charles Michelnek az asztalán kötött ki. A lehangosabb reakciók Bosznia-Hercegovina kapcsán hangzottak el, miszerint a határok átrajzolása könnyedén okozhat fegyveres konfliktust, de a vezetők ott is különbözőképp reagáltak, bizonyítván ezzel azt, hogy Bosznia-Hercegovina valóban egy megosztott ország. Aleksandar Vučić, szerb elnök tagadta, hogy bármi köze lenne a *non-paper*-höz, Rama viszont már nagyon korán közölte, hogy nem csak a dokumentumot látta, hanem az átrajzolt térképeket is.⁹⁸ Koszovó oldaláról nem érkezett hivatalos reakció.

Az EU is csendben maradt az ügy kapcsán, viszont pár hónappal később, az októberi EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozón többször is elhangzott, hogy az unió elkötelezett a bővítés iránt. Véleményem szerint az EU vezetői megijedtek a nyugat-balkáni nemzeti törekvésektől és a *non-paper*-re adott reakcióktól, ezen a csúcstalálkozón akarták tisztázni, hogy bár a csatlakozási folyamatok lassúak, meg fog történni az integráció. Az EU azzal is próbálja igazolni elkötelezettségét az integráció mellett, hogy egy 30 milliárd eurós gazdaságélénkítési és beruházási tervvel támogatja a Nyugat-Balkán országait az elkövetkezendő években.⁹⁹ Ennek ellenére az országok vezetői nem voltak elégedettek a találkozó eredményével: a csatlakozási folyamatok kapcsán nem történt előrelépés, nem tűztek ki lehetséges csatlakozási időpontokat. Úgy látom, hogy az EU ezzel a nagyszabású beruházási csomaggal csak az időt kívánja húzni, de kérdéses, hogy az országok meddig várnak: Szerbiában már így is kiemelkedően nagy a kínai és az orosz befolyás; Bosznia-Hercegovina sosem volt és sosem lesz egységes állam, a szétesés szélén áll; Észak-Macedónia belső gondokkal küzd; Albánia és Koszovó kapcsán pedig egyre valószínűbb, hogy lesz az egyesülésről népszavazás. Mindeközben folyamatosan nő a külföldi

⁹⁷ NÉMETH Árpád (2021): *Nagy-Szerbia, Nagy-Albánia és csonka Bosznia térképét rajzolják Budapestben*.
Forrás: <https://hu.euronews.com/2021/04/22/nagy-szerbia-nagy-albania-es-csonka-bosznia-terkepet-rajzoljak-budapestben> (Letöltve: 2022.01.23.)

⁹⁸ LATAL, Srecko (2021): *Disputed Non-Paper is Stirring Dangerous Dreams in the Balkans*.
Forrás: <https://balkaninsight.com/2021/04/21/disputed-non-paper-is-stirring-dangerous-dreams-in-the-balkans/> (Letöltve: 2022.01.23.)

⁹⁹ EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozó, *Brdo pri Kranju, Szlovénia, 2021. október 6.*
Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2021/10/06/> (Letöltve: 2022.01.25.)

(nagyhatalmi) befolyás a térségben, ahogy azt írtam Szerbiában kiemelkedően, de a többi országban is jelentősen.

Albin Kurti mielőtt elnyerte volna miniszterelnöki posztját úgy nyilatkozott, hogy igennel szavazna a népszavazáson az egyesülésről. Ezt 2021 végén, immáron miniszterelnökként megismételte: egy ilyen, demokratikus úton megtartott szavazáson igennel voksolna. Kurti ugyanakkor hozzátette, hogy a kormányának nem ez a fő prioritása, az elsődleges feladata a korrupció elleni harc és az új munkahelyek megteremtése. A jövőben látja a két ország unióját megvalósulni, azonban úgy gondolja, hogy „a régió stabilitása érdekében a hat balkáni állam számára az EU csatlakozás lenne a legjobb.”¹⁰⁰ Kurti még azt is hozzátette, hogy Koszovó és Albánia két külön állam, de egy nemzet, és Koszovó nem Albániától, hanem Szerbiától való függetlenségét kiáltotta ki.

2021 decemberében két fontos dolog is történt Koszovó és az EU kapcsán: Koszovó bejelentette, hogy beadja a csatlakozási kérelmet a következő évben és úgy néz ki, az állam hamarosan megkapja a vízummentességet. Koszovó annak ellenére, hogy öt uniós tagállam a mai napig nem ismeri el függetlenségét, beadja 2022-ben a csatlakozási kérelmet Albin Kurti szerint.¹⁰¹ A vízummentes övezetté nyilvánítás pedig már 2018 óta várat magára, hiszen az Európai Bizottság akkor jelentette ki, hogy Koszovó teljesített minden kritériumot. A folyamatot azonban Hollandia és Franciaország leállította, azóta nem történt előrelépés, egészen mostanáig. Decemberben az Európai Parlament felszólította az Európai Tanácsot, hogy „további késedelem nélkül hagyja jóvá Koszovó vízumliberalizációját.”¹⁰²

Koszovó helyzete napjainkban javult a 2008-as állapotokhoz képest, de a vezetőség és a lakosság is egy biztosabb jövőt képzel el a függetlenség kikiáltásakor. A Szerbiával való kapcsolat nem javult sokat (sőt, 2021 szeptemberében szinte mélypontra került a rendszámvita okán) és az EU csatlakozás sem halad az elvárásoknak megfelelően. Koszovó még mindig nem tagja az ENSZ-nek, sokan a mai napig nem ismerik el, és valószínűleg nem is fogják a közeljövőben sem. Néhányan úgy fogalmazzak, hogy Koszovó a „limbóban”, a pokol tornácán van 2008 óta, ahonnan se előre, se hátra nem lehet haladni.¹⁰³ Hogy mi lenne a megoldás a

¹⁰⁰ *Kosovo PM: I would vote for unification with Albania.* Forrás: <https://rs.n1info.com/english/news/kosovo-pm-i-would-vote-for-unification-with-albania/> (Letöltve: 2022.01.25.)

¹⁰¹ *Kurti: Kosovo to request EU membership in 2022.* Forrás: <https://rs.n1info.com/english/news/kurti-kosovo-to-request-eu-membership-in-2022/> (Letöltve: 2022.01.25.)

¹⁰² *European Parliament Calls for Visa Liberalization with Kosovo.*

Forrás: <https://exit.al/en/2021/12/16/european-parliament-calls-for-visa-liberalization-with-kosovo/> (Letöltve: 2022.01.25.)

¹⁰³ ISUFI, Perparim (2022): *Kosovo in 2022: No End in Sight to Life in Limbo.*

Forrás: <https://balkaninsight.com/2022/01/19/kosovo-in-2022-no-end-in-sight-to-life-in-limbo/> (Letöltve: 2022.01.26.)

koszovói helyzetre? A legkedvezőbb opció Koszovó számára az lenne, ha az összes EU tagállam elismerné függetlenségét, a viszonyok rendeződnének Szerbiával és az állam felvételt nyerne az EU-ba, de ennek kicsi a valószínűsége. Nem látom azt, hogy a közeljövőben bármely ország az ötből elismerné Koszovót, hiszen ők mind a nemzeti érdekeket helyezik előtérbe. Ha pedig nincs EU csatlakozás, akkor jön a „B terv”, az unió Albániával. Az egyesülés viszont nagy eséllyel felborítaná a régió stabilitását, egy hullámot indíthatna el, amelyből könnyedén kirobbanhat akár fegyveres konfliktus is. Történhet-e határváltoztatás a Balkánon fegyveres konfliktus kitörése nélkül? Ha a múlt példáit vesszük alapul, akkor ez nem valószínű. Így hát Koszovó egészen addig nem fog komoly lépéseket tenni az Albániával való unió létrehozása ügyében, amíg van egy halvány esély is az Európai Unió csatlakozására.

6 Észak-Macedónia potenciális szétesésének a lehetősége

Észak-Macedóniában a Nagy-Albánia törekvés viszonylag ritkán került elő eddig komoly politikai közegben, az ott élő albánok elsősorban a saját jogaikért harcolnak, a minél nagyobb egyenlőségért. Az albánok a függetlenség kikiáltása óta aktívan részt vesznek Észak-Macedónia politikai életében: a Demokratikus Fejlődés Pártja (*Party for Democratic Prosperity* – PDP) már az 1992-ben megalakult koalíciós kormányban benne volt, az Albán Demokrata Párt (*Democratic Party of Albanians* – DPA) pedig 1997-ben jött létre, két másik albán pártot egybeolvasztva. A DPA egyik célja az volt, hogy az albánokat is elismerjék, mint második alkotó nemzetet az új államon belül.¹⁰⁴

1999-ben a koszovói háború hatására rengeteg albán menekült el a háború elől Észak-Macedóniába, ezzel még tovább növelve az albánok számát az országban. Ahogyan azt a *Történelmi Előzményekben* is írtam, 2001-ben tört ki a konfliktus az albánok és az észak-macedón rendőri erők között. Az NLA vezetője Ali Ahmeti volt, aki a konfliktus után létrejött Demokrata Unió az Integrációért (*Democratic Union for Integration* – DUI) párt vezetője lett. A DUI a legnagyobb albán etnikumú politikai párt Észak-Macedóniában, már 2002-ben is bekerült, de 2008 óta folyamatosan benne van a kormánykoalícióban. A párt nem csak az albánok érdekeit képviseli, hanem erősen Európai Unió párti is. Koszovó 2008-as függetlenségét követően gyakran előkerült a téma, hogy az Észak-Macedóniában élő albánok vajon terveznek-e valami hasonló lépést, de ők az EU-ban látják a jövőt. Ali Ahmeti úgy nyilatkozott, hogy „Miért beszéljünk a klasszikus határok felépítéséről vagy eltávolításáról, amikor Európa tanult a múlt hibáiból és eldöntötte, hogy közös jövőt épít államainak?”. Hozzátette, hogy „ugyanannyira szeretjük ezt az országot, mint ahogy a macedónok”. Ahmeti

¹⁰⁴ BECHEV, Dimitar (2009): *Historical Dictionary of the Republic of Macedonia*. Lanham, Scarecrow Press. 8. o.

számára akkor az EU és a NATO csatlakozás volt az elsődleges, mely „garantálná a békét, stabilitást és a biztonságot”.¹⁰⁵ Ljupcso Georgievszki – Észak-Macedónia miniszterelnöke 1998 és 2002 között – azonban máshogy vélekedett. Georgievszki szerint Koszovó függetlensége veszélyt jelent Észak-Macedónia számára, „harmadik albán köztársasággá” változtatja. Ő akkor úgy gondolta, hogy az etnikai összetételnek megfelelő államhatárok átrajzolása lenne a megoldás, ezzel Nagy-Albánia létrehozása. Szerinte a térség csak úgy lehet stabil és biztonságos, ha etnikailag „tisztá” államok alkotják.¹⁰⁶ Az Észak-Macedóniában élő albánok maximálisan támogatták Koszovó függetlenségét, különösen azért, mert a két albán nép kulturálisan és érzelmileg szorosan kötődik egymáshoz. (Az észak-macedón albánok közül sokan tanultak Koszovóban a 20. század folyamán, valamit – az albániai albánoktól eltérően – együtt élték meg a milosevicsi elnyomást.)¹⁰⁷

Ahogy Albániának és Koszovónak, Észak-Macedóniának is egyik legfőbb célja az EU csatlakozás. Az ország 2004-ben adta be a csatlakozási kérelmet és 2005-ben kapta meg a tagjelölti státuszt. Már 2009-ben el akarta kezdeni a csatlakozási tárgyalásokat az Európai Bizottság, de Görögország blokkolta ezen kezdeményezést az Észak-Macedóniával folytatott névvitája miatt.¹⁰⁸ 2018-ban ismét jelezte a Bizottság, hogy a csatlakozási tárgyalásokat el kellene kezdeni (Albániával is). A csatlakozási tárgyalások elkezdéséről végül 2020-ban döntöttek, de a mai napig nem nyílt meg egy fejezet sem: egy újabb szomszédja blokkolja Észak-Macedóniát az EU csatlakozás felé, Bulgária. A vita most nem az ország neve körül forog, hanem egy nemzeti hős kapcsán: mind Bulgária, mind Észak-Macedónia nemzeti hősként kezeli Goce Delcsevet, és a bolgárok szeretnék elérni, hogy Delcsev kizárólag Bulgária nemzeti hőse legyen.¹⁰⁹ A két ország közötti kulturális és történelmi vitát a mai napig nem tudták megoldani, úgyhogy továbbra is áll Észak-Macedónia és Albánia csatlakozási folyamata, mely kéz a kézben jár. Ezek alapján ki lehet jelenti, hogy mint Albánia és Koszovó esetében, Észak-Macedóniában is „nehézkesen” halad az uniós integráció. A kérdés már csak az, hogy

¹⁰⁵ KOLEKA, Benet (2008): *No "Greater Albania" wave seen from Kosovo.*

Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-serbia-albanians-idUSL1464244320080215> (Letöltve: 2022.02.02.)

¹⁰⁶ SZÁSZ József (2008): Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja. *Külgügyi Szemle*, 2008/1 14. o.

¹⁰⁷ Uo. 16. o.

¹⁰⁸ Görögország már Észak-Macedónia (akkor még Macedónia) 1991-es függetlensége kikiáltásakor is már ellenezte az ország névválasztását, hisz az egy görög tartománynak (Makedonia) és egy ókori államnak is a neve. Görögország mindaddig vétőzta Észak-Macedónia EU és NATO integrációját, amíg 2019-ben meg nem változtatta hivatalosan a nevét. 2020-ban csatlakozott Észak-Macedónia a NATO-ba.

¹⁰⁹ Euronews (2020): *Már csak Bulgária áll Észak-Macedónia útjában Európa felé.*

Forrás: <https://hu.euronews.com/2020/11/16/mar-csak-bulgaria-all-eszak-macedonia-utjaban-europa-fele> (Letöltve: 2022.02.04.)

ahogyan az előbbi két országnál megfigyelhető volt az, hogy az EU csatlakozási folyamat lelassulásakor előkerült rendszerint az országok egyesülése, megfigyelhető-e ez Észak-Macedóniánál is. Röviden a válasz az lenne, hogy „nem”, de a helyzet ennél bonyolultabb. Észak-Macedónia élén jelenleg (hosszas kormányválság után) a Macedóniai Szociáldemokrata Szövetség (SDSM) áll, vele van koalícióban két albán kisebbségi párt, a DUI és az Alternativa (*Alternativa*). Amíg az észak-macedón pártok nyerik a választásokat, addig a Nagy-Albánia elképzelés nem fog megjelenni a magasabb politikai szinteken, viszont, ha a helyzet megváltozik, és egy albán párt nyerné a választásokat, ez könnyedén módosulhatna. A jelenlegi számok alapján ez nem valószínű, de hosszabb távon változások várhatóak, hiszen az albánok száma a korábbi népszámlálások alapján gyorsabban nőtt, mint az észak-macedónoké. Míg 1953-ban az albánok aránya 12,46 százalék volt, addig a 2002-es népszámlálás alapján az albánok az ország népességének 25,17 százalékát alkották,¹¹⁰ és a nacionalista észak-macedónok félik, hogy ez a szám azóta még nagyobbra nőtt. Ezt követően 2011-ben tartottak volna újabb népszámlálást az országban, de az sikertelen volt.¹¹¹ A 2021 tavaszára kitűzött népszámlálás szintén nem következett be a koronavírus járvány miatt, de végül 2021 őszén megtartották a cenzust. Az eredmények 2022. március 30-án lettek nyilvánosak, két különböző adatsor is van: az első a kizárólag Észak-Macedónia területén lakó népesség, a másodikban pedig szerepelnek azon állampolgárok is, akik már több, mint egy éve külföldön tartózkodnak. Az első feltűnő eredmény a népességcsökkenés: az Észak-Macedónia területén lakó népesség száma majdnem tíz százalékkal csökkent a 2002-es adatokhoz képest. A rezidens népesség 58,44 százaléka vallotta magát észak-macedónnak, 24,3 százaléka pedig albánnak. Ez alapján elmondható, hogy mindkét csoport aránya csökkent az elmúlt 19 évben, viszont az észak-macedónoké nagyobb mértékben, hisz 2002-ben még a lakosság 64,18 százalékát alkották. Ha viszont a másik adatsort vesszük figyelembe, ahol a külföldön tartózkodókat is számításba vették, más eredményt kapunk: ez alapján a teljes népesség nőtt (kis mértékben, 3,69 százalékkal), és vele együtt az albánok száma is: az így kapott eredmény 21,6 százalékkal nagyobb, mint a 2002-es adatok. Ezzel szemben ez az észak-macedónokról nem mondható el, a külföldön élő lakosságot is beleszámítva 12,5 százalékkal csökkent a számuk az elmúlt 19 évben.¹¹²

¹¹⁰ HÁRY (2010): i. m. 98. o.

¹¹¹ MARUSIC, Sinisa Jakov (2011): *Macedonia Scraps 'Failed' Census*.

Forrás: <https://balkaninsight.com/2011/10/13/macedonian-population-census-fails/> (Letöltve: 2022.02.04.)

¹¹² Republic of North Macedonia – State Statistical Office (2022): *Census 2021*.

Forrás: <https://www.stat.gov.mk/pdf/2022/2.1.22.10-mk-en.pdf> (Letöltve: 2022.03.30.)

Az észak-macedónok tisztában vannak az albán nép arányának növekedésével országukban, és törekednek arra, hogy a különböző törvényekkel megakadályozzanak egy, a 2001-évihez hasonló konfliktus kitörését. Így például 2018-ban az egész országban hivatalossá tették az albán nyelvet, nem csak azon területeken, ahol az albán lakosság a népesség minimum 20 százalékát tette ki.¹¹³ A növekvő albán nép és a szomszédos államok nacionalista törekvései miatt azonban már az észak-macedón vezetőség is elkezdett aggódni a Nagy-Albánia törekvés miatt. Zoran Zaev, volt észak-macedón miniszterelnök 2021-ben úgy fogalmazott, hogy „annak ellenére, hogy Észak-Macedónia NATO tag, az nem azt jelenti, hogy nem aggódom – sose lehet tudni. Hogyha valami fenyegetést jelent a szerb emberek számára, az egyértelmű, hogy az egy fenyegetés mindannyiunkra nézve. A Balkán egy kicsi régió, mind össze vagyunk kötve. Hogyha a régió stabil és biztonságos, akkor Észak-Macedónia is stabil és biztonságos.” Zaev bízik a NATO-ban, hogy az 5. cikkely által az országot megvédi, ugyanakkor tart a háború kitörésének a lehetőségétől. Szerinte a „radikális elgondolások” csak háborúban végződhetnek. A volt miniszterelnök hangsúlyozta, hogy „minden ország számára a megoldás az EU csatlakozás. Amint elérjük a schengeni állapotokat, már nem lesznek határok.”¹¹⁴

Az albánok is tisztában vannak a népességszámuk növekedésével, pont ezért nem véletlen, hogy Ali Ahmeti 2021 októberében arról beszélt, hogy ideje lenne albán elnököt tenni Észak-Macedónia élére. „Egy albán védelmi miniszter, külügyminiszter és parlamenti elnök után a következő az albán elnök”, mondta a DUI vezetője.¹¹⁵

Ezek alapján a szűkebb értelemben vett Nagy-Albánia megvalósulása a valószínűbb (Albánia és Koszovó uniója), Észak-Macedóniában és az ottani albán lakosság körében az egyesülésre való törekvés nem jelenik meg olyan erőteljesen. Persze ez a jövőben változhat, de ahogy azt a népszámlálásból láthattuk, a nagyfokú kivándorlás miatt nem következik be az észak-macedónok félelme, hogy az országban albán túlsúly alakulna ki. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az észak-macedónok kivándorlása is jelentős az országból, így komoly demográfiai gondok keletkezhetnek majd, főleg, ha a népességcsökkenés ilyen ütemben folytatódik. Jelenlegi állás szerint én nem látok túl nagy valószínűséget arra, hogy az albán lakta észak-macedón területek elszakadjanak és csatlakozzanak egy nagy-albán államhoz.

¹¹³ MAURIC, Sinisa Jakov (2018): *Macedonia Passes Albanian Language Law*.

Forrás: <https://balkaninsight.com/2018/01/11/macedonia-passes-albanian-language-law-01-11-2018/> (Letöltve: 2022.02.05.)

¹¹⁴ Zaev: *Although we are a member of NATO, I cannot say that I am not frightened of Greater Albania*. Forrás: <https://kossev.info/zaev-although-we-are-a-member-of-nato-i-cannot-say-that-i-am-not-frightened-of-greater-albania/> (Letöltve: 2022.02.05.)

¹¹⁵ TRKANJEC, Zeljko (2021): *Time for an Albanian president in North Macedonia, says leader of Albanian party*. Forrás: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/time-for-an-albanian-president-in-north-macedonia-says-leader-of-albanian-party/ (Letöltve: 2022.02.05.)

7 A nagyhatalmak álláspontjai

A nagyhatalmak mindig is érdekelték voltak a balkáni folyamatokban és azok rendezésében. A történelem során rendszerint az éppen aktuális nagyhatalmak vettek részt a balkáni határok megrajzolásában, átformálásában, új államok létrehozásában. Az olyan hatalmak, mint Oroszország vagy az Amerikai Egyesült Államok régóta jelen vannak a térségben, igyekeznek szövetségi hálójukat bővíteni. Ezen fejezetben arra a kérdésre keresem a választ, hogy vajon a jelenlegi nagyhatalmak (USA, Oroszország, Kína, EU) – akik érdekelték a térségben – hogyan reagálnak a Nagy-Albánia törekvésére, és mi lenne a reakciójuk az egyesülés bekövetkeztére.

Az Amerikai Egyesült Államok az egyik legfontosabb szereplő a térségben, még akkor is, ha földrajzi elhelyezkedése nagyon távoli. Az Amerikai Külügyminisztérium honlapja szerint „az USA elhivatott a nyugat-balkáni országokat támogatni az európai integráció felé vezető úton, valamint a kulcsfontosságú európai és euroatlanti intézményekben való tagság útján”. Az USA támogatja Albánia és Észak-Macedónia reformjait az EU tagság érdekében, fontosnak tartja a gazdasági kapcsolatokat, valamint a térség NATO-tagjaival a védelmi és biztonsági együttműködést, kiemelt ügyként kezeli a Koszovó és Szerbia közötti kapcsolatok normalizálását. A szövegben szintén szerepel, hogy „szeretnénk segíteni a régió növekedését és virágzását, miközben megvédjük a stratégiai infrastruktúrát és iparágakat Kína rosszindulatú gyakorlataival szemben”. A kínai befolyás az elmúlt években egyre jelentősebbé vált a térségben és ez Amerika számára kedvezőtlen. A sajtónyilatkozat utolsó bekezdése szól a határok megváltoztatásáról, és az USA álláspontjáról: „Amint láttuk, a közelmúltban a balkáni határok etnikai alapon történő megváltoztatásával kapcsolatos indokolatlan spekulációk a régió instabilitását erősítik, és a múltbeli feszültségek emlékeit idézik. A Nyugat-Balkán stabil, virágzó jövőjének a jó kormányzáson, a jogállamiságon, a többnemzetiségű demokrácián, valamint az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartásán kell alapulnia.”¹¹⁶

Az Egyesült Államok nem támogatja a Nagy-Albánia törekvést, vagy bármilyen más elgondolást, mely határmódosítást tartalmaz. 2013-ban, Sali Berisha nacionalista kijelentései következtében az Amerikai Külügyminisztérium felhívta az albán vezető figyelmét, hogy ezen kijelentések nemcsak a régió fejlődését veszélyeztetik, hanem konfliktust is szülhetnek,

¹¹⁶ PRICE, Ned (2021): *U.S. Commitment to the Western Balkans*. Forrás: <https://www.state.gov/u-s-commitment-to-the-western-balkans/> (Letöltve: 2022.02.07.)

valamint negatív hatással lehetnek az amerikai-albán kapcsolatokra.¹¹⁷ A jelenlegi amerikai elnök, Joe Biden is ellenzi a törekvéseket a határok átrajzolásáért.¹¹⁸

Oroszország álláspontja egy kicsit eltér az amerikaiakétól. Oroszország a pánszlávizmus eszméje miatt a történelem során rendszerint Szerbia pártját fogta, és ez a közelmúltban sem változott: az ország a mai napig nem ismeri el Koszovó függetlenségét, Szerbia részének tekinti. Az orosz-szerb kapcsolatok az elmúlt években csak még szorosabbak lettek, a pandémia alatt is fokozódott az együttműködés. 2020-ban, mikor már a koszovói és az albán oldalról is szó volt a Nagy-Albánia lehetséges létrehozásáról, az orosz külügyminisztérium egy nyilatkozatban kifejtette, hogy ő ezt határozottan ellenzi, ez felboríthatja a békét és a stabilitást a Balkánon és megsértené Szerbia területi integritását. A nyilatkozatban szintén szerepelt, hogy az ilyen kezdeményezések teljesen aláássák a Belgrád-Pristina dialógust és a koszovói helyzet így sosem fog normalizálódni.¹¹⁹ 2021-ben is hasonló véleményt alkotott Oroszország, Sergey Lavrov külügyminiszter „elfogadhatatlannak, nagyon károsnak és provokatívnak” nevezte a Nagy-Albánia kezdeményezést. A szerb-koszovói kapcsolat alakulása kapcsán Oroszország egyértelművé tette, hogy támogat minden olyan végkimenetelt, amely Szerbiának megfelelő. Oroszország egyébként Koszovó ügyében az ENSZ BT 1244-es számú határozatát szokta felhozni, és egyértelművé teszi, hogy ennek nem szabad ellentmondani.¹²⁰ Oroszország kapcsán azt elég nagy magabiztossággal tudom leírni, hogy ha létrejönne Nagy-Albánia, és Szerbia katonai fellépést indítana ez ellen, akkor az oroszok széleskörű támogatást biztosítanának a szerbeknek. Bár, egy ilyen konfliktusban nem csak az oroszok vennének részt, a legtöbb nagyhatalom kivenné belőle a részét, köztük Kína is.

Kína (az USA-hoz hasonlóan) a Balkán-félszigettől nagyon távol helyezkedik el, mégis egy fontos szereplő. Az elmúlt években világossá vált, hogy növekszik a kínai befolyás a térségben, elsősorban Szerbiában és Montenegróban. Albánia egyelőre vonakodik a Kínával való szorosabb kooperációt kiépíteni, ami pozitív reakciókat vált ki mind az USA-ból, mind az EU-

¹¹⁷ KOLEKA, Benet (2013): *U.S. warns Albania against stoking nationalism*.

Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-albania-usa-idUSBRE91E0VD20130215> (Letöltve: 2022.02.07.)

¹¹⁸ TZIMAS, Stavros (2021): *US stages dynamic return to the Balkans*.

Forrás: <https://www.ekathimerini.com/opinion/1163790/us-stages-dynamic-return-to-the-balkans/> (Letöltve: 2022.02.07.)

¹¹⁹ ANTONOPOULOS, Paul (2020): *Russian Foreign Ministry: "Greater Albania" policy threatens the Balkans*. Forrás: <https://greekcitytimes.com/2020/10/13/russian-foreign-ministry-greater-albania-policy-threatens-the-balkans/> (Letöltve: 2022.02.11.)

¹²⁰ *Russian FM dismisses possibility of changing the former Yugoslavia's borders*. Forrás: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/russian-fm-dismisses-possibility-of-changing-the-former-yugoslavias-borders/ (Letöltve: 2022.02.11.)

ból.¹²¹ Mindazonáltal Kína továbbra is próbálja behálózni Albániát, és a csatlakozási tárgyalások további stagnálását követően előfordulhat, hogy Albánia is nagyszabású hiteleket fog fölvenni, mint a környező országok. Hogy folytathassa gazdasági térnyerését, Kínának nem kedvezne a nyugat-balkáni országok uniós csatlakozása, további „nyugatosodása”. Ha az EU bezárja kapuit a Nyugat-Balkán előtt, akkor megvalósulhat a Nagy-Albánia törekvés, amelyből Kína profitálhatna. Ha a nyugat hátat fordít a régiónak, új befektetőket, stratégiai partnereket kell keresniük, és Kína ezen szerepbe tökéletesen beleillik. Ha Nagy-Albánia miatt konfliktus törne ki a térségben, az ázsiai állam abból is tudna profitálni, az újjáépítésben ő biztosítaná a hiteleket a feleknek. Kína tehát Oroszországhoz hasonlóan nem támogatja a térség európai integrációját és próbál egyre nagyobb befolyásra szert tenni. Ugyanakkor, míg Oroszország elsősorban a pánszláv eszme miatt van jelen a térségben, Kína a geopolitika és a geostratégia miatt.

Az Európai Unió pedig a legfontosabb szereplő a térségben, csak az a kérdés, hogy ez így marad-e. Szerbiánál már láthattuk, hogy csökken az EU támogatottsága, az ország az elmúlt években határozottan elkezdett kelet felé fordulni, és ha a csatlakozási folyamatok továbbra is stagnálnak, akkor a térség többi országa is hasonlóképp cselekedhet. Tulajdonképpen az EU-tól függ a Nyugat-Balkán sorsa. Ha nem fordítanak az országoknak hátat, ha beintegrálják őket, a régió a nyugathoz fog tartozni, viszont, ha az EU elengedi az országokat, a nyitás kelet felé lesz nekik az egyetlen megoldás.

Nagy-Albánia létrehozását az EU nem támogatja. A kezdeményezés megvalósítása során könnyedén konfliktus törhetne ki, ami mindenképp nagy hatással lenne az Unió államaira, főleg a régiókhoz közeliekre (például Magyarországra). Ahogy azt az első és második délszláv válság idején is láthattuk, itt is nagy menekülthullámok indulnának meg az EU felé, mely csak tovább fokozná azt a belső feszültséget az uniós országok között, mely a 2015-ös menekültválság óta jelen van. Az EU-nak fontos a béke és a stabilitás a térségben, és ezt a legegyszerűbben az uniós integrációval lehetne megalkotni. Viszont a Nyugat-Balkáni országok felvétele az EU-s tagállamoktól függ, és nem minden tagállam támogatja a csatlakozást. A térség országai az EU-s felvételt követően széles körű gazdasági támogatásra szorulnának, hogy legalább megközelítsék az EU-s átlagos életszínvonalat. A határellenőrzés megszüntetése is aggodalomra ad okot a nyugat-európai országoknak, hiszen így még könnyebben folytathatják a szervezett bűnözők a tevékenységeiket. (A Nyugat-Balkán az egyik legfőbb drogszállítási

¹²¹ COACKLEY, Amanda (2022): *Albania Is a New Belt and Road Battleground*.

Forrás: <https://foreignpolicy.com/2022/01/24/albania-china-bri-us-europe-geopolitics/> (Letöltve: 2022.02.11.)

útvonalon helyezkedik el a Közel-Kelet és Nyugat-Európa között.¹²² Albánia a mai napig Európa legnagyobb marihuána termelője.¹²³)

Ezek alapján az EU egy nehéz döntés előtt áll: vagy integrálja az országokat, komoly összegeket fektetve beléjük, és ezzel további széthúzást és instabilitást okoz saját magán belül, vagy elengedi az országokat és hagyja a keleti országokat teret nyerni. A Nagy-Albánia törekvés szempontjából nekünk inkább az utóbbi lehetőség az érdekes, hiszen a dolgozat megírása alatt az egyértelművé vált, hogy amíg még van az EU csatlakozásra ráció, addig az egyesülés nem fog megvalósulni. Ezek alapján viszont az EU-nak nem csak Kína és Oroszország (illetve egyéb hatalmak, például Törökország) térnyerésével kell számolnia, ha hátat fordít a Nyugat-Balkánnak, hanem esedékes az egyébként is ingatag lábakon álló stabilitás felborulása és konfliktus kitörése is.

Érdemes még a NATO-ról is beszélni, mely szintén tovább bonyolítja a helyzetet. A Nyugat-Balkánon Albánia, Észak-Macedónia és Montenegró NATO tagország, így a Nagy-Albánia törekvés megvalósítása egy érdekes kérdéssé válik Koszovó és Albánia kapcsán. Ha népszavazással, békés úton történne az egyesülés és létrejönne a nagy-albán állam, akkor ez automatikusan a NATO része lenne? Ha Németország példájából indulunk ki, akkor igen, de a békés határváltoztatás nem gyakori a Balkán-félszigeten (illetve a két Németország egyesítése nehezen hasonlítható össze a mi esetünkkel). Ha a referendum következtében Szerbia katonai akciót indítana Koszovó ellen, akkor az Észak-Atlanti Szerződés 5. cikkelye¹²⁴ alapján a NATO-tagországok megvédenék Koszovót? A válasz szerintem nem, hiszen, bár Albánia a szavazást követően saját részének tekintené a régiót, a NATO-tagállamok egy része erről máshogyan vélekedne (például Szlovákia és Spanyolország, akik a mai napig nem ismerik el Koszovó függetlenségét). A NATO-nak nem érdeke az albán-lakta területek egyesítése, hiszen a stabilitás megszűnése mellett egy olyan hullámot indíthat el, mely más NATO-tagországokat is érinthet (értvén itt például Románia és Moldova egyesülését).

Bár nem nagyhatalom, de feltétlenül szót kell ejteni Magyarország véleményéről és álláspontjáról. Országunk számára kiemelten fontos a stabilitás és a béke a Nyugat-Balkánon, annak földrajzi közelsége miatt. A Nagy-Albánia törekvés megvalósítása ezt könnyen felboríthatná, hazánk mégsem ellenzi nyíltan a sajtóban. Az etnikai alapon történő határok

¹²² ZHILLA, Fabian – LAMALLARI, Besfort (2015): *Albanian criminal groups*. Tirana, Open Society Foundation for Albania. 333. o.

¹²³ PRESSLY, Linda (2016): *Europe's outdoor cannabis capital*. Forrás: <https://www.bbc.com/news/magazine-38111945> (Letöltve: 2020.01.08.)

¹²⁴ Az 5. cikkely az ENSZ Alapokmányának 51. cikkére utal vissza, miszerint, ha az egyik tagállamot külső támadás éri, akkor azt mindannyiuk elleni támadásnak kell tekinteni, és meg kell védeni az adott tagállamot, akár fegyveres erő alkalmazásával is.

megrajzolása a trianoni békeszerződés óta egyfajta vágyálom a magyaroknak, így Nagy-Albánia megvalósulásának bizonyára nem mi lennénk a fő akadálya. Ugyanakkor a Szerbiával való jó kapcsolat is fontos hazánknak, hiszen Szerbia nem csak szomszédos állam, de nagy számú magyar kisebbség is él északi területein. Magyarország számára tehát a kérdés nem egyszerű, valószínűleg ezért sem kerül elő gyakran a téma magasabb politikai körökben. Véleményem szerint országunk támogatná a népszavazást, mely az albán-lakta területek egyesítéséről szólna, a fegyveres konfliktust viszont erőteljesen elítélné. Egyébként Magyarország számára is a legideálisabb eset az országok európai uniós integrációja lenne. Hazánknak egyre komolyabb gazdasági érdekei vannak a térségben, 2010 óta nagy mértékű befektetések történtek számos balkáni országban, és ezek továbbfejlesztését segítené az EU-s csatlakozás.

A dolgozat megírása közben, 2022. február 24-én tört ki az orosz-ukrán háború, melynek egyelőre nem tudni milyen hatásai lesznek a régióra nézve. Jelenleg (március végén) a Nyugat-Balkán országai feszülten figyelik a konfliktust, melyről könnyedén előfordulhat, hogy tovább gyűrűzik nyugat felé. Számos híroldal cikkezett arról, hogy vajon a Balkánon nyílik-e majd a második front a háborúban, hogy megalkossák az államok a megálmodott határaikat. Többször is előkerült Bosznia-Hercegovina instabilitása, és ha ott bárminemű konfliktus kitörne, akkor az az összes környező országra könnyedén tovább terjedne. Ez most egy nagyon bizonytalan időszak, és nehéz megjósolni, hogy hogyan fog alakulni a háború, illetve milyen hatással lesz Európára.

8 Következtetések

A nyugat-balkáni államok hosszú utat tettek meg a napjainkban is tapasztalható békéhez. Az első és második délszláv válság felborította a korábbi rendet, az ezeket követő békék pedig megpróbálták egy újat alkotni. A jelenlegi országhatárok nem a régió államai által, hanem távoli hatalmak kívánságai alapján lettek meghúzva, ahol számos népcsoport saját országának határain kívülre került. Az első világháború következményeiből kiindulva tudhatjuk, hogy az igazságtalan béke, melybe az adott országoknak nem volt beleszólásuk, újabb háborúhoz vezet. Ez lesz a helyzet a nyugat-balkáni régióban is? Bosznia-Hercegovina egy mesterséges alkotás, két entitásból áll és három elnökkel rendelkezik. Koszovó a háború után Szerbia része maradt papíron, de nemzetközi fennhatóság alá került. Ezek mind átmeneti megoldásoknak tűnhetnek, olyanoknak, melyeket később, ha már leszállyt a háború pora, újra elő kell venni, de nem így történt. A külső hatalmak meghúzták az országhatárokat, és próbáltak működőképes államokat üzemeltetni, több-kevesebb sikerrel.

Viszont dolgozatomban nem az egész régióról írok, hanem csak bizonyos országokról, és a bennük élő albán népről. A Nagy-Albánia törekvés (hasonlóan Bosznia-Hercegovina felosztásához) egy olyan téma, melyről kevesen beszélnek nyíltan. Albánia, Koszovó és Észak-Macedónia egy részének az egyesítése olyan következményekkel is járhat, mely egy újabb délszláv válsághoz vezetne. Az államok ezzel tisztában vannak, és pont ezért nem történt még semmi konkrét lépés a területek egyesítésére. A nemzetközi környezet ellene lenne, Szerbia reakciója nem lenne feltétlen békés és az államok is rontanának nemzetközi hírnevükön. Jelenünkben egyszerűen nem éri meg nekik a területek egyesítése, és ezzel igazolnám hipotézisemet. Ugyanakkor hozzátenném, hogy míg a dolgozat elkezdésekor nem hittem volna, de kutatásom során egyértelművé vált, hogy az európai uniós integrációs folyamat és az albán népek egyesítése egy elméleti mérleget alkotnak. Amikor beindulnak a folyamatok az Unióval, akkor egyik országnál sem kerül elő a Nagy-Albánia törekvés, de amint történik egy visszaesés, vagy esetleg nem terv szerint alakulnak a folyamatok, a politikai vezetők már rögtön emlegetik a területek egyesítését az unión kívül. 2010-ben az albán vezetőség nagyon pozitív volt az EU-s csatlakozás kapcsán, azt remélvén, hogy néhány éven belül meg is fog történni. Azonban, ahogy azt láthattuk, a csatlakozási folyamat lelassult (jelenünkben inkább megállt), és az albán politikai vezetés immáron alternatív módszereket keres az albán-lakta területek egyesítésére. A legmegfelelőbb mindenki számára az lenne, ha az unión belül valósulna meg a határok eltörlése, a szabad mozgás, de ez egyre kérdésesebbé válik. Bár az uniós vezetők hangsúlyozzák, hogy a Nyugat-Balkán térsége igenis fontos a közösségnek, érdemi előrelépés régóta nem történt. Pont ezért merült fel a népszavazás lehetősége Albánia és Koszovó kapcsán, mert nem elégedettek az uniós folyamatok előrehaladásának sebességével. Ezek alapján azt a következtetést szeretném levonni, hogy a Nagy-Albánia törekvés megvalósulása nem csak az országok biztonsági elgondolásaitól és érdekeitől, hanem az Európai Uniótól is erősen függ, sokkal erősebben, mint ahogy azt a dolgozat elkezdésekor gondoltam. Véleményem szerint az albán-lakta területek egyesítése csak akkor következhet be, ha az EU teljesen lemond az országok integrálásáról. Amíg van egy halvány esély is a csatlakozásra, addig az országok nem fognak érdemi lépést tenni az egyesülésre, veszélyeztetve ezzel a békét. Tulajdonképpen akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy Nagy-Albánia az Európai Uniótól függ.

Felhasznált irodalom

9 steps closer to "Greater Albania"? What did Rama and Haradinaj sign and what will be formed? Forrás: <https://www.telegraf.rs/english/3010607-9-steps-closer-to-greater-albania-what-did-rama-and-haradinaj-sign-and-what-will-be-formed> (Letöltve: 2022.01.21.)

ALBAN, Bala (2002): *Albania: Prime Minister Pledges To Build Highway To Kosovo*. Forrás: <https://www.rferl.org/a/1099748.html> (Letöltve: 2022.01.15.)

Albania-Kosovo Highway Project. Forrás: <https://www.roadtraffic-technology.com/projects/albaniakosovohighway/> (Letöltve: 2022.01.15.)

Albania's Berisha: Union With Kosovo Not An Option.

Forrás: https://www.rferl.org/a/albanias_berisha_union_with_kosovo_not_an_option/24424798.html (Letöltve: 2022.01.16.)

ANTONPOULOS, Paul (2020): *Russian Foreign Ministry: "Greater Albania" policy threatens the Balkans*. Forrás: <https://greekcitytimes.com/2020/10/13/russian-foreign-ministry-greater-albania-policy-threatens-the-balkans/> (Letöltve: 2022.02.11.)

Az Európai Unió Tanácsa: *Albánia*.

Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/policies/enlargement/albania/> (Letöltve: 2022.01.19.)

BATT, Judy (2008): Introduction. In: BATT, Judy (ed.): *Is there an Albanian question?* Párizs, European Institute for Security Studies.

BECHEV, Dimitar (2009): *Historical Dictionary of the Republic of Macedonia*. Lanham, Scarecrow Press.

BEKAJ, Armend R. (2010): *The KLA and the Kosovo War*. Forrás: <https://berghof-foundation.org/library/the-kla-and-the-kosovo-war-from-intra-state-conflict-to-independent-country> (Letöltve: 2022.01.19.)

BERKES Márton (2015): *A szerb-albán kapcsolatok tizenöt éve (2000-2015)*.

Forrás: http://www.grotius.hu/doc/pub/YGYOLO/2015-05-07_berkes-marton_grotius-e-konyvtar-65..pdf (Letöltve: 2022.01.15.)

BIBERAJ, Elez (2002): *The Albanian National Question and Balkan Stability*.

Forrás: <https://www.wilsoncenter.org/publication/266-the-albanian-national-question-and-balkan-stability> (Letöltve: 2022.01.20.)

BORGER, Julian (2008): *Kosovo state inevitable, says Nobel laureate*.

Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2008/oct/18/kosovo-serbia-martti-ahtisaari> (Letöltve: 2021.03.26.)

BREZAR, Aleksandar (2021): *As EU membership stalls, Balkan countries make controversial move to create their own mini-Schengen*. Forrás: <https://www.euronews.com/2021/08/31/as-eu-membership-stalls-balkan-countries-make-controversial-move-to-create-their-own-mini-schengen> (Letöltve: 2022.01.19.)

BYTYCI, Fatos – ROBINSON, Matt (2015): *Albania and Kosovo to unite, inside EU or not: Albanian PM*. Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-albania-kosovo-unification-idUSKBN0MY18L20150407> (Letöltve: 2022.01.17.)

COACKLEY, Amanda (2022): *Albania Is a New Belt and Road Battleground*. Forrás: <https://foreignpolicy.com/2022/01/24/albania-china-bri-us-europe-geopolitics/> (Letöltve: 2022.02.11.)

CROWCROFT, Orlando (2021): *I would vote to unify Albania and Kosovo, election winner Albin Kurti tells Euronews*. Forrás: <https://www.euronews.com/2021/02/16/i-would-vote-to-unify-albania-and-kosovo-election-winner-albin-kurti-tells-euronews> (Letöltve: 2022.01.23.)

DEMI, Agron – CEKA, Blendi (2019): *Kosovo-Albania: Interaction, knowledge, values, beliefs, cooperation and unification*. Tirana, Kosovo Foundation for Open Society – KFOS, Open Society Foundation for Albania – OSFA. 11-52. o.
Forrás: https://www.osfa.al/sites/default/files/raporti_plote_kosove_-_shqiperi_-_eng.pdf (Letöltve: 2022.01.23.)

EU–Nyugat-Balkán csúcstalálkozó, Brdo pri Kranju, Szlovénia, 2021. október 6.
Forrás: <https://www.consilium.europa.eu/hu/meetings/international-summit/2021/10/06/> (Letöltve: 2022.01.25.)

Euronews (2020): *Már csak Bulgária áll Észak-Macedónia útjában Európa felé*.
Forrás: <https://hu.euronews.com/2020/11/16/mar-csak-bulgaria-all-eszak-macedonia-utjaban-europa-fele> (Letöltve: 2022.02.04.)

European Commission (2010): *Kosovo 2010 Progress Report*.
Forrás: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/kosovo-progress-report-2010_hu (Letöltve: 2022.01.21.)

European Parliament Calls for Visa Liberalization with Kosovo.
Forrás: <https://exit.al/en/2021/12/16/european-parliament-calls-for-visa-liberalization-with-kosovo/> (Letöltve: 2022.01.25.)

EWB (2021): *Public Opinion Poll in the Western Balkans on the EU Integration*.
Forrás: <https://europeanwesternbalkans.com/2021/11/08/public-opinion-poll-in-the-western-balkans-on-the-eu-integration/> (Letöltve: 2022.01.19.)

Exit News (2021): *Albanian Opposition to Hold First Protest against Open Balkan*.
Forrás: <https://exit.al/en/2021/12/17/albanian-opposition-to-hold-first-protest-against-open-balkan/> (Letöltve: 2022.01.19.)

Exit Staff (2021): *'Open Balkan' Cannot Succeed without Kosovo, BiH, and Montenegro, Warns Macedonian President*. Forrás: <https://exit.al/en/2021/12/15/open-balkan-cannot-succeed-without-kosovo-bih-and-montenegro-warns-macedonian-president/> (Letöltve: 2022.01.19.)

Exit Staff (2021): *Albania and Kosovo Sign 13 Agreements and Remove Border Control*.
Forrás: <https://exit.al/en/2021/11/26/albania-and-kosovo-sign-13-agreements-and-remove-border-control/> (Letöltve: 2022.01.19.)

Exit Staff (2022): *Albanian Prime Minister Calls on Balkans to Reject Outside Influence*.
Forrás: <https://exit.al/en/2022/01/17/albanian-prime-minister-calls-on-balkans-to-reject-outside-influence/> (Letöltve: 2022.01.19.)

GOTEV, Georgi (2018a): *US raps Albania's Rama for 'careless' words on Kosovo*.
Forrás: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/us-raps-albanias-rama-for-careless-words-on-kosovo/> (Letöltve: 2022.01.18.)

GOTEV, Georgi (2018b): *Kosovo's trade war with Serbia prompts Tirana to push for Albanian unification*.
Forrás: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/kosovos-trade-war-with-serbia-prompts-tirana-to-push-for-albanian-unification/> (Letöltve: 2022.01.18.)

HÁRY Szabolcs – M. CSISZÁR Zsuzsa (2008): Az Albán Kisebbség és Oktatása Macedóniában. In: TÓTH József – DÖVÉNYI Zoltán – PAP Norbert (szerk.): *Balkán Füzetek*. Pécs, PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központ.

HÁRY Szabolcs (2008): Macedónia Népszétföldrajzának főbb jellemzői. In: TÓTH József – DÖVÉNYI Zoltán – PAP Norbert (szerk.): *Balkán Füzetek*. Pécs, PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központ.

HÁRY Szabolcs (2010): Az Albán Kisebbség Macedóniában. In: KITANICS Máté – PAP Norbert (szerk.): *Albánok*. Pécs, PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központ.

Ilir Meta. Forrás: <https://www.economist.com/europe/2001/05/17/ilir-meta> (Letöltve: 2022.01.15.)

ISUFI, Perparim (2022): *Kosovo in 2022: No End in Sight to Life in Limbo*.
Forrás: <https://balkaninsight.com/2022/01/19/kosovo-in-2022-no-end-in-sight-to-life-in-limbo/> (Letöltve: 2022.01.26.)

JUDAH, Tim (2008): *Kosovo: What Everyone Needs to Know*. New York, Oxford University Press.

JUHÁSZ István et. al. (2000): *Koszovó – Egy válság anatómiája*. Budapest, Osiris Kiadó.

JUHÁSZ József (2008): Koszovó útja a függetlenségig. *Nemzet és Biztonság*, 2008/1.

JUHÁSZ Krisztina (2016): A Koszovó és Szerbia közötti párbeszéd és a brüsszeli megállapodás végrehajtásának eddigi mérlege. *Külföldi Szemle*, 2016 tavasz. 35. o.

KIM, Julie (2002): *Macedonia: Country Background and Recent Conflict*.
Forrás: https://www.everycrsreport.com/files/20011107_RL30900_8acc144d3d88103060cfefbd3c8b20c18551dfe7.pdf (Letöltve: 2022.02.01.)

KOCSIS Károly (2001): Az albán kérdés etnikai és politikai földrajzi háttere. *Földrajzi Értesítő*, 50. évf. 1-4. füzet. 161-190. o.

KOLEKA, Benet (2008): *No "Greater Albania" wave seen from Kosovo*.
Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-kosovo-serbia-albanians-idUSL1464244320080215> (Letöltve: 2022.02.02.)

KOLEKA, Benet (2013): *U.S. warns Albania against stoking nationalism.*

Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-albania-usa-idUSBRE91E0VD20130215>
(Letöltve: 2022.02.07.)

Kosovo hits Serbia with 100% trade tariffs amid Interpol row.

Forrás: <https://www.bbc.com/news/world-europe-46287975> (Letöltve: 2022.01.21.)

Kosovo lifts all tariffs on Serbian, Bosnian goods. Forrás: <https://www.dw.com/en/kosovo-lifts-all-tariffs-on-serbian-bosnian-goods/a-52975561> (Letöltve: 2022.01.21.)

Kosovo PM: I would vote for unification with Albania.

Forrás: <https://rs.n1info.com/english/news/kosovo-pm-i-would-vote-for-unification-with-albania/> (Letöltve: 2022.01.25.)

Kosovo's Constitution of 2008 with Amendments through 2016.

Forrás: https://www.constituteproject.org/constitution/Kosovo_2016.pdf?lang=en (Letöltve: 2022.01.21.)

KOVÁCS Zoltán (2018): *Kosзовó államiságának létrejötte, valamint annak regionális és globális következményei.* Budapest, Nemzeti Köszolgálati Egyetem.

Kurti: Kosovo to request EU membership in 2022.

Forrás: <https://rs.n1info.com/english/news/kurti-kosovo-to-request-eu-membership-in-2022/>
(Letöltve: 2022.01.25.)

LATAL, Srećko (2021): *Disputed Non-Paper is Stirring Dangerous Dreams in the Balkans.*

Forrás: <https://balkaninsight.com/2021/04/21/disputed-non-paper-is-stirring-dangerous-dreams-in-the-balkans/> (Letöltve: 2022.01.23.)

Late 2005 Seen as Critical Time for Kosovo Independence.

Forrás: <https://www.voanews.com/archive/late-2005-seen-critical-time-kosovo-independence>
(Letöltve: 2021.04.04.)

LESS, Timothy (2021): *Could The Kosovo Story End In Greater Albania? – OpEd.*

Forrás: <https://www.eurasiareview.com/09022021-could-the-kosovo-story-end-in-greater-albania-oped/> (Letöltve: 2022.01.23.)

MACDOWALL, Andrew (2017): *Albanian prime minister: EU faces 'nightmare' if Balkan hopes fade.* Forrás: <https://www.politico.eu/article/albania-prime-minister-edi-rama-eu-faces-nightmare-if-balkans-denied/> (Letöltve: 2022.01.18.)

MÁRKUSZ László – NÉMETH Ferenc (2021): *Kérdések és válaszok: a Belgrád-Pristina dialógus.* Külügyi és Külgazdasági Intézet. 12. o. Forrás: https://kki.hu/wp-content/uploads/2021/09/KE_2021_40_RS_KO_Belgrad_Pristina_dialogus_ML_NF_0903.pdf (Letöltve: 2022.01.23.)

MARUSIC, Sinisa Jakov (2011): *Macedonia Scraps 'Failed' Census.*

Forrás: <https://balkaninsight.com/2011/10/13/macedonian-population-census-fails/> (Letöltve: 2022.02.04.)

MAURIC, Sinisa Jakov (2018): *Macedonia Passes Albanian Language Law.*

Forrás: <https://balkaninsight.com/2018/01/11/macedonia-passes-albanian-language-law-01-11-2018/> (Letöltve: 2022.02.05.)

- MORINA, Die (2020): *Albania and Kosovo Agree on 14 Points for Cooperation*.
 Forrás: <https://exit.al/en/2020/10/02/135330/> (Letöltve: 2022.01.18.)
- MUSAJ, Mehmet (2015): Kosovo 2011 Census: Contested Census within a Contested State. *Contemporary Southeastern Europ*, 2. évf. 2. sz.
- NÉMETH Árpád (2021): *Nagy-Szerbia, Nagy-Albánia és csonka Bosznia térképét rajzolják Budapesten*. Forrás: <https://hu.euronews.com/2021/04/22/nagy-szerbia-nagy-albania-es-csonka-bosznia-terkepet-rajzoljak-budapest> (Letöltve: 2022.01.23.)
- POZNATOV, Maja (2015): 'Greater Albania' statement awakens old ghosts in Balkans. Forrás: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/greater-albania-statement-awakens-old-ghosts-in-balkans/> (Letöltve: 2022.01.17.)
- POZNATOV, Maja (2017): *Serbia unnerved by Albanian talk of union with Kosovo*. Forrás: <https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/serbia-unnerved-by-albanian-threat-of-union-with-kosovo/> (Letöltve: 2022.01.18.)
- PRESSLY, Linda (2016): *Europe's outdoor cannabis capital*. Forrás: <https://www.bbc.com/news/magazine-38111945> (Letöltve: 2020.01.08.)
- PRICE, Ned (2021): *U.S. Commitment to the Western Balkans*. Forrás: <https://www.state.gov/u-s-commitment-to-the-western-balkans/> (Letöltve: 2022.02.07.)
- Radical Right-Wing Political Parties and Groups*. Forrás: https://civic-nation.org/albania/society/radical_right-wing_political_parties_and_groups/ (Letöltve: 2022.01.17.)
- RAKIPI, Albert (ed.) (2013): *The state of Albanian Democracy at the eve of 2013 General elections*. Tirana, Instituti i Studimeve Ndërkombëtare.
- Republic of North Macedonia – State Statistical Office (2022): *Census 2021*. Forrás: <https://www.stat.gov.mk/pdf/2022/2.1.22.10-mk-en.pdf> (Letöltve: 2022.03.30.)
- RÉTI György (2000): *Albánia Sorsfordulói*. Budapest, Aula Kiadó.
- Russian FM dismisses possibility of changing the former Yugoslavia's borders*. Forrás: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/russian-fm-dismisses-possibility-of-changing-the-former-yugoslavia's-borders/ (Letöltve: 2022.02.11.)
- SHUKA, Anila (2012): *Nationalism on the rise in southeastern Europe*. Forrás: <https://www.dw.com/en/nationalism-on-the-rise-in-southeastern-europe/a-15976124> (Letöltve: 2022.01.17.)
- SZÁSZ József (2008): Koszovó függetlensége – Macedónia és a macedóniai albánok álláspontja. *Külügyi Szemle*, 2008/1
- SZILVÁGYI Tibor (2000): A Nagy-Albánia-eszmerendszer múltja és jelene. *Hadtudomány*, 10. évf. 2. sz. 28-38. o.
- TAYLOR, Alice (2021): *Albanian Prime Minister in favour of unifying Kosovo and Albania*. Forrás: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/albanian-prime-minister-in-favour-of-unifying-kosovo-and-albania/ (Letöltve: 2022.01.19.)

Tirana Times (2018): *Albanian PM: National unification with Kosovo by 2025*.

Forrás: <https://www.tiranatimes.com/?p=139416> (Letöltve: 2022.01.18.)

TRKANJEC, Zeljko (2021): *Time for an Albanian president in North Macedonia, says leader of Albanian party*. Forrás: https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/time-for-an-albanian-president-in-north-macedonia-says-leader-of-albanian-party/ (Letöltve: 2022.02.05.)

TZIMAS, Stavros (2021): *US stages dynamic return to the Balkans*.

Forrás: <https://www.ekathimerini.com/opinion/1163790/us-stages-dynamic-return-to-the-balkans/> (Letöltve: 2022.02.07.)

VICKERS, Miranda (1998): *Between Serb and Albanian: A History of Kosovo*. New York, Columbia University Press.

VICKERS, Miranda (2001): *The Albanians: A Modern History*. London, I. B. Tauris.

VICKERS, Miranda (2008): The role of Albania in the Balkan region. In: BATT, Judy (ed.): *Is there an Albanian question?* Párizs, European Institute for Security Studies.

YENIGUN, Cuneyt – OZCAN, Salih – BALTACI, Cemal (2011): *Albanian Public Perceptions of Socio-cultural and Foreign Policy Issues*. Tirana, Epoka University Publications. 39-64. o.

Zaev: *Although we are a member of NATO, I cannot say that I am not frightened of Greater Albania*. Forrás: <https://kossev.info/zaev-although-we-are-a-member-of-nato-i-cannot-say-that-i-am-not-frightened-of-greater-albania/> (Letöltve: 2022.02.05.)

ZHILLA, Fabian – LAMALLARI, Besfort (2015): *Albanian criminal groups*. Tirana, Open Society Foundation for Albania.

Mellékletek

1. sz. melléklet: Nagy-Albánia lehetséges határai és az albán-lakta területek

Forrás: JANJEVIC, Darko (2017): Greater Albania - bogeyman or a pipe dream? DW, 04.05.2017. Forrás: <https://www.dw.com/en/greater-albania-bogeyman-or-a-pipe-dream/a-38705227> (Letöltve: 2022.03.15.)